

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Nappi Naapuri

Naapuriavun mallintaminen ikääntyvän itsenäisen asumisen tukemiseen

Laura Montonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Toukokuu / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Laura Montonen	Sivumäärä 40 ja 3 liitesivua
Työn nimi Nappi Naapuri – Naapuriavun mallintaminen ikääntyvän itsenäisen asumisen tukemiseen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Markus Söderlund	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Yhteismaa ry, Tanja Jänicke	
Tiivistelmä Yhteiskunnassamme on meneillään monia uudistuksia ja muutoksia, mitkä vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin ja sen ylläpitämiseen. Suurimpia trendejä ovat ikääntyvä väestö, digitalisoituminen ja muutoksia kokenut vapaaehtoistoiminta. Nämä kaikki ovat ammattialaamme vaikuttavia tekijöitä, sillä niiden mukana kolmas sektori on vahvistamassa rooliaan hyvinvointipalveluiden tuottajana. Tämä opinnäytetyö on toteutettu Yhteismaa ry:n tilauksesta. Yhteismaa on yleishyödyllinen, kaupunkikulttuuriin ja yhdessä tekemiseen erikoistunut yhdistys, joka tunnetaan muun muassa valtakunnallisista Siivouspäivä ja Illallinen taivaan alla -tapahtumistaan. Yhteismaa on kehittänyt myös ainutlaatuisen karttapohjaisen sosiaalisen median Nappi Naapurin, joka tarjoaa digitaalisen joukkoalustan naapurustojen väliseen vuorovaikutukseen. Tässä opinnäytetyössä kehitetään naapuriavun mallia ikääntyvän itsenäisen asumisen tukemiseen ja selvitetään voiko Nappi Naapuri toimia tämänlaisen naapuriaputoiminnan kanavana. Tämä työ on toteutettu kehittämistyönä, jossa lähdettiin kokeilemaan miten naapuriapu käytännössä toimisi. Aineistoa varten on haastateltu kahta eri henkilöä, joista toinen edustaa ikääntyneen ihmisen läheistä ja toinen vapaaehtoista auttajaa. Tuloksista selviää, että tämän kaltaiselle naapuriaputoiminnalle on tarvetta, mutta tässä työssä se ei edennyt käytännön tasolle. Aineiston pohjalta on kuitenkin luotu malli siitä, miten useamman henkilön naapuriapurinki voisi toimia ja rakentua Nappi Naapurin käyttäen. Edellytyksenä tälle kuitenkin on se, että Nappi Naapuriin saataisiin lisää aktiivisia käyttäjiä. Tämä työ hyödyttää tilaajaa kartoittamalla palvelun nykytilannetta käyttäjäkokemusten pohjalta ja luomalla mallin, jota voi soveltaa myös muihin kohderyhmiin. Työ hyödyntää muita järjestökentällä työskenteleviä selvittämällä yhteiskunnan muutoksia ja vahvistamalla niitä osittain.	
Asiasanat Digitalisaatio, Kolmas sektori, Vapaaehtoistyö, Naapuriapu, Ikääntyminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Laura Montonen	Number of Pages 40 and 3 p. app.
Title Nifty Neighbor – Modeling Neighborhood Care for Seniors	
Supervisor(s) Markus Söderlund	
Subscriber and/or Mentor Yhteismaa ry, Tanja Jänicke	
Abstract Trends such as growing senior population, digitalization and volunteer work will be biggest challenges as well as biggest possibilities considering our society. These themes will affect people's well-being, meaning that third sector should take responsibility for it. Organizations are changing their activities to the needs of citizens. It means new labor market for community educators. This thesis has prepared for Yhteismaa ry, which is nonprofit organization. It has specialized for urban culture and communality. Their most famous events are called Cleaning Day and Dinner Under The Sky. Latest, unique innovation is called Nifty Neighbor and it is a social media based on map and local communication. This thesis respond to the challenge of ageing people. It pointed out that how neighbors can help senior to be independent and live home longer as well as if Nifty Neighbor suits communication platform for these activities. This thesis is a development project that includes the experiment from Neighborhood Care to the seniors. The material has been collected by interviews. Interviewees of the experiment were familiar of the senior and volunteer. The results will show that the experiment did not succeed so well, but the thesis also pointed out that there are really needs for neighbor care for seniors. The material gave enough information to help to make the model for neighbor care. The model present how activities like that could work in Nifty Neighbor. The most important requirement is that Nifty Neighbor has to have more users before they can try any special things on the platform. This thesis helps the subscriber to get a general view from user about Nifty Neighbors situation. The subscriber can apply the model of neighbor care for another target group as well. This thesis benefits another organizations to get information about the changes in our society and proves some of these are real.	
Keywords Neighbourly help, Volunteer work, Third sector, Digitalisation, Ageing	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 IDEASTA KÄYTÄNTÖÖN	7
2.1 Yhteismaa ry	7
2.2 Nappi Naapuri	8
2.3 Opinnäytetyön tarve ja tavoitteet	9
3 IHMISET HYVINVOINNIN YLLÄPITÄJINÄ	10
3.1 Sosiaalinen hyvinvointi	11
3.1.1 Ikääntyvä väestö	12
3.1.2 Vanhusten yksinäisyys	13
3.2 Uusyhteisöllisyys	14
3.2.1 Digitalisaatio	16
3.3 Muuttuva vapaaehtoisuus	17
3.3.1 Suomalaisten auttamishalu	19
3.3.2 Kolmas sektori hyvinvoinnin lisääjänä	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTON KUVAUS	21
4.1 Tutkimusmenetelmät	21
4.2 Aineistonkeruumenetelmät ja kuvaus	23
4.2.1 Haastattelu	23
4.2.2 Havainnointi ja tutkimuspäiväkirja	24
4.3 Prosessinkuvaus	24
4.4 Riskit ja eettisyys	27
5 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	29
5.1 Tausta ja kokeilu	30
5.2 Naapuriapu	30
5.3 Nappi Naapuri	31
5.4 Naapuriavun mallintaminen	32
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	34
6.1 Tavoitteiden toteutuminen ja toiminnan kehittäminen	35
7 POHDINTA	36
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Pieni päänyökkäys sille, joka tulee sinua vastaan kotisi rappukäytävässä, olikohan se naapuri vai joku muu? Sokeri on loppu juuri kriittisellä leipomishetkellä, mutta ei sitä kehtaa mennä kenenkään oven taakse pimputtelemaan. Hississä vastaan tullutta vanhaa rouvaa ei ole näkynyt pitkään aikaan. Yläkerran koira haukkuu taas yksinäisyyttään, minulla olisi aikaa viedä se ulos. Kyhjätkäämme yksin kerrostaloyksioissämme vaikka jokaisen meidän ympärillämme on lukematon määrä ihmisiä. Naapureita ei tunneta, koska emme halua olla vaivaksi tai tungetella. Mutta silloin kun rohkenemme avata suumme, usein valitamme melusta tai väärin parkkeeratusta polkupyörästä, tietenkin nimettömillä Post-It -lapuilla postilaatikosta.

Pääkaupunkiseudulla elää yli miljoona asukasta, joilla jokaisella on oma taustansa ja elettävä elämänvaiheensa. Olemme opiskelijoita, eläkeläisiä ja työttömiä, olemme kotoisin Helsingistä, maaseudulta tai toisesta maanosasta. Vietämme suurimman osan ajasta poissa kotoa, mutta vapaa-aikamme silti saatamme viettää kokonaan yksin television tai tietokoneen ääressä. Koemme liian vaivalloiseksi ylläpitää sosiaalisen normin käyttäytymissääntöjä ja luoda uusia kontakteja. Suomalaiset ovat liian individualistia heittäytyäkseen yllättäen kollektiiviseksi. (Melkas 2009, 21–26; Hyypä 2005, 160–161.)

Sosiaalisen kanssakäymisen on havaittu jakautuvan kaupunkiympäristössä kahteen osaan, joita ovat henkilökohtainen oman perheen ja lähiympäristön kanssa vietetty aika sekä anonyymi kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa. Tästä johtuu kaupunkielämälle tunnustettu viileä ja välinpitämätön, jopa vihamielinen käyttäytyminen ja asennoituminen tuntemattomia kohtaan. Edes lokaali läheisyys ei merkitse enää välttämättömiä kontakteja. Sosiaalinen normi on, ettei toisten asioihin puututa ja heti kotiovesta lähdettyä vastassa on vaarallinen maailma. Asukastiheys ja sen tuomat ärsykkeet ruokkivat välinpitämättömyyttä ja oman etujen ajamista. Kaupungin vilinässä muita ihmisiä ei yksinkertaisesti tarvitse huomioida. On helppo olla töykeä sen varjolla, että toista ei tarvitse kohdata enää koskaan uudelleen. Varsinkin auttamistilanteisiin puuttuminen on automaattisesti muiden kuin oman itsensä velvollisuus. (Karisto 2003, 75–79.) Ajatellaan, että pelkkä verojen maksaminen riittää omaksi panokseksi yhteiskunnan hyväksi ja joku muu hoitaa loput. Tämä käytös heijastuu myös yksilön

käytettyyn vapaa-aikaan, oman työpanos on helpommin korvattavissa rahalla kuin tekemällä ilmaista työtä. (Harju 2005, 73–74.)

Tässä opinnäytetyössä pohdin nyky-yhteiskunnan tilannetta avuntarjoojana ja ihmisten hyvinvoinnintakaajana erityisesti ikääntyvän väestön näkökulmasta. Mitä tapahtuu niille iäkkäille, jotka jäävät kotinsa vangeiksi ja joiden ainoa kontakti ulkomaailmaan on kotiavun ruokalahetti? Olemmeko me suomalaiset niin pidättäytyväisiä ja välinpitämättömiä kuin edellinen teksti antaa ymmärtää?

Ryhdyin selvittämään miten naapurit voisivat toimia apuna ikääntyvän itsenäisen asumisen tukemisessa. Tämän työ rakentuu tämän kysymyksen ympärille. Lähdin mallintamaan ja kokeilemaan ideaa naapuriapuringistä, joka mahdollistaisi naapureiden kesken toteutetun arkipäiväisen auttamisen tukemaan vanhuksen pidempi aikaista asumista kotona. Toteutin tässä opinnäytetyössä kokeilun kuinka tällainen rinki käytännössä voisi toimia. Kokeiluun osallistuivat ikääntynyt lievästi muistisairas mieshenkilö Risto sekä hänen tyttärensä Tuula. Kokeilun tavoite oli etsiä ja löytää heille sopivia ratkaisuja arkipäivän haasteisiin tehostamalla viestintää naapurustoon ja lähiympäristöön. Viestintäalustana tässä kokeilussa toimi tilaajan kehittämä verkkopalvelu Nappi Naapuri. Kaikki nimet tässä opinnäytetyössä on vaihdettu suojaamaan yksityisyyttä.

Seuraavassa kappaleessa esittelen opinnäytetyön tilaajan sekä Nappi Naapuri -palvelun, joka on oleellinen osa tässä opinnäytetyössä tehtyä kehittämistyötä. Tämän jälkeen avaan lisää työn tarvetta ja tavoitteita. Kolmannessa kappaleessa perehdyn tietoperustaan. Aloitan sosiaalisen hyvinvoinnin käsitteellä, jatkaen ikääntyvän väestön haasteiden kautta pohtimaan ihmisten muuttuneita toimintatapoja. Uudet yhteisöllisyyden muodot ja digitalisaatio ovat muokanneet käyttäytymistämme. Olemme yksilökeskeisimpiä ja valikoivimpia. Tämä heijastuu myös vapaaehtoistoimintaan ja auttamiseen, jota kuvaan yhdessä kolmannen sektorin muutosten kanssa. Luvussa neljä kuvaan valikoidut tutkimusmenetelmät sekä aineiston. Lisäksi kuvaan kyseisessä luvussa koko opinnäytetyöprosessin sekä pohdin siihen liittyneitä riskejä ja eettisyyttä. Luvussa viisi analysoin aineistoa ja esittelen sen pohjalta tuloksia. Luku kuusi puolestaan vetää yhteen johtopäätöksiä ja koko prosessia. Luvun seitsemän olen jättänyt omalle pohdinnalleni opinnäytetyöprosessista.

2 IDEASTA KÄYTÄNTÖÖN

Opinnäytetyöni polku alkoi rakentumaan jo keväällä 2016, kun suoritin järjestötyön suuntautumisopintojeni työharjoittelujakson tämän työn tilaajalla Yhteismaa ry:llä. Päädyin tässä osiossa ratkaisuun esitellä ensimmäisenä opinnäytetyön tilaajan sekä työn kehittämiskohteena olevan Nappi Naapuri -verkkopalvelun, koska uskon sen olevan monelle lukijalle vieras konsepti. Tämän luvun lopussa avaan opinnäytetyön taustaa sekä tavoitteita.

2.1 Yhteismaa ry

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Yhteismaa ry. Se on vuonna 2012 perustettu yleishyödyllinen yhdistys, jonka toiminta perustuu yhteisöllisen kaupunkikulttuurin luomiseen erilaisin keinoin. Yhteismaa on saanut alkunsa Facebook-päivityksestä, joka myöhemmin johti Siivouspäivä -nimisen tapahtuman kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä lopulta yhteisen yhdistyksen perustamiseen. Yhdistykseen kuuluu tällä hetkellä kaksi työntekijää ja useimmiten toiminnassa mukana on myös eri alojen työharjoittelijoita tai -kokeilijoita. Näiden muutaman vuoden aikana Yhteismaa on saanut juurrutettua projektejaan jokavuotiseksi ja valtakunnallisiksi tapahtumiksi. Tunnetuimpina saavutuksina ovat Siivouspäivä sekä Illallinen taivaan alla -tapahtumat. Muita pysyviä tapahtumia ovat Galleriakeskiweek, Olohuonenäyttely, Sauna Day sekä verkkopalvelu Nappi Naapuri. (Yhteismaa ry, 2016.)

Yhteismaan toiminta perustuu projekteihin, tapahtumiin ja palveluihin, jotka se suunnittelee ja toteuttaa usein yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Pääpaino on yhteiskunnallisesti merkittävässä toiminnassa pyrkien siihen, että hankkeet ja tapahtumat jakavat yhteisen tavoitteen hauskemmassa, vapaammasta, kestävämmästä, vastuullisemmasta ja yhteisöllisemmästä kaupungista. Yhdistys mainitsee erikoisaloikseen kansanliikkeet, sosiaalisen median, yhteisöllisen palvelumuotoilun, yhteisömanageroinnin, sisältömarkkinoinnin. Tärkeimpänä yhdistyksen toimintana on näitä taitoja apuna käyttäen luoda muille hyödyllisiä ja räätälöityjä työkaluja hyödyntäen yhteisöllistä tekemistä ja sosiaalista mediaa. Yhteismaa tarjoaa koulutuksia, luentoja ja työ-

pajoja, joiden tarkoitus on jakaa tietoa ja taitoa, kertoa toiminnasta ja innostaa ja etsiä yhdessä uusia ratkaisuja pienempiin ja isompiin pulmiin. Yhteismaalla ei ole käyttössään jäsenmaksuja vaan sen toiminta on mahdollistettu erilaisin apu-, projekti- ja sponsorirahoituksen turvin. Myös yllämainittujen koulutusten tuotot käytetään Yhteismaan toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen. (Yhteismaa ry, 2016.)

2.2 Nappi Naapuri

Kuva 1. Nappi Naapuri.

Nappi Naapuri on vuonna 2015 ensi kerran avattu ainutlaatuinen sosiaalinen media, joka on karttapohjainen ja perustuu ihmisten läheiseen sijaintiin. Palvelu on kehitetty lisäämään ihmisten sosiaalista hyvinvointia ja kannustamaan naapureiden välisiin fyysisiin kohtaamisiin. Yksi tärkeimmistä tarkoituksista on vastata ihmisten tarpeeseen toimia yhteisöllisesti ja näin torjua yksinäisyyttä. Monilla ihmisillä on myös halua auttaa, mutta he eivät löydä siihen sopivaa kanavaa. Nappi Naapuri on viestintäväline, joka mahdollistaa toiminnan omien intressien ja aikataulujen mukaisesti.

Nappi Naapurin toteuttaminen ideasta toiminnaksi aloitettiin joukkorahoitus-kampanjalla, jonka tuottamat 20 000 euroa käytettiin teknisen käyttöliittymän perustan luomiseen. Myöhemmät avustukset ovat antaneet mahdollisuuden koodata palvelusta visuaalisesti sekä toiminnallisesti loogisempi ja käyttäjäystävällisempi. Nappi Naapuri on rakennettu Google Maps:n päälle, joten käytännössä se on maailmanlaajuinen, mutta ainoastaan suomenkielinen. Tällä hetkellä palveluun on rekisteröitynyt yli 6000 käyttäjää, joista suurin osa on pääkaupunkiseudulta.

Nappi Naapuri perustuu siihen, että jokainen rekisteröityy palveluun omalla osoitteellaan. Käyttäjä luo itselleen profiilin, johon voi liittää kuvan ja pienen tarinan itsestään sekä omia kiinnostuksenkohteitaan. Napissa käyttäjä voi pyytää tai tarjota apua tai seuraa, lainata tai vaihtaa tavaroita, myydä, ostaa ja antaa ilmaiseksi, tehdä aloitteita, keskustella tai kysyä asioita sekä tiedottaa tapahtumista. Kaikki Napissa tapahtuva toiminta ja vaihdanta ovat käyttäjien itsensä määriteltävissä. Jokainen kirjoitettu viestikupla tulee näkyviin sen osoitteen kohdalle karttaan, joka juuri silloin on käytössä. Viestit tulevat kartalle näkyviin erivärisinä puhekuplina riippuen viestin aiheesta ja valitusta kategoriasta. Toisille käyttäjille on mahdollista myös kirjoittaa yksityisviesti.

2.3 Opinnäytetyön tarve ja tavoitteet

Viimekeväisen työharjoittelujaksoni aikana Yhteismaa suoriutui neljän parhaan joukkoon pohjoismaalaisessa kilpailussa nimeltä Nordic Independent Living Challenge. Kilpailussa etsittiin ratkaisua ikääntyvien sekä liikuntarajoitteisten ihmisten itsenäisen asumisen tukemiseen. Yhteismaa osallistui kilpailuun Nappi Naapuri -palvelulla, joka oli lopulta ainoa ei-konkreettinen kilpaileva apuväline. Kilpailua varten Yhteismaa kehitti ajatuksen ”hoivaringistä”, jonka toimintaideana oli koota Nappi Naapurin avulla tukea tarvitsevan naapurustosta muutaman henkilön joukko, jotka vuorotellen auttaisivat tätä arkisissa askareissa kuten esimerkiksi siivoamisessa tai kauppareissuissa. Valitettavasti tästä kilpailusta ei irronnut voittoa. Kilpailuun osallistuminen itsessään antoi kuitenkin lisää viitteitä siitä, että tämän kaltaiselle toiminnalle on tulevaisuudessa tarvetta.

Opinnäytetyöni vastaa tilaajan tarpeeseen jatkaa hoivaringin tuoteidean kehittämistä, käytännön kokeilemista ja muokkaamista toteuttamiskelpoiseksi ja pysyväksi malliksi. Tämän mallin tavoitteena on muodostaa toimiva ja jollain tasolla yleistettävä visio siitä, miten naapurit voivat tukea ikääntyvän ihmisen itsenäistä asumista. Tämän naapuriapuringiksi kutsumani kokonaisuuden tarkoituksena on lisätä kaikkien osapuolien hyvinvointia luomalla kontakteja lähiympäristöön ja tarjoamalla uudenlaisen toimintamuodon julkisen sektorin palveluiden rinnalle. Tämä malli kehittää tulevai-

suudessa Nappi Naapuria yhä monikäyttöisemmäksi ja tuo todistettavuutta sen tarpeellisuudelle nyky-yhteiskunnassa sosiaalisen hyvinvoinnin lisääjänä.

Aihe on ajankohtainen ja tarpeellinen, sillä digitalisaatio ja väestön ikääntyminen ovat kärkipäässä nykyajan trendejä. Myös muut yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteet kuten esimerkiksi työttömyys, maahanmuutto ja vapaaehtoistyön luonteen muuttuminen antavat viitteitä siitä, että opinnäytetyöni käsittelemät aiheet ovat tulevaisuudessa yhä merkityksellisempiä. Opinnäytetyö vastaa myös kolmannen sektorin kehittämistarpeeseen ja työnkuvan muutokseen hyvinvointipalveluiden tuottajana. Viime aikojen poliittiset linjaukset, taloudellinen tilanne sekä liikkuminen kohti palveluyhteiskuntaa kasaavat vastuun hyvinvoinnista kansalaisten omalle vastuulle. Tällöin yhdistysten tarjoamat palvelut näyttävät vastuullisena ja reiluina. (Vanhapiha, Tiilikainen, Veikkolainen, Tolvanen, Kuokka & Lindman 2013, 14.) Nämä muutokset tulevat varmasti näkymään myös yhteisöpedagogien työtilanteessa. Laajeneva, mutta asiantuntijuutta korostava järjestökenttä antaa tilaisuuden lisätä koulutusalamme tunnettuutta ja mahdollisuuden näyttää ammatillinen osaamisemme kokonaisvaltaisen hyvinvoinninlisääjinä.

3 IHMISET HYVINVOINNIN YLLÄPITÄJINÄ

Tämän opinnäytetyön keskeinen teema on sosiaalinen hyvinvoinnin edistäminen hyödyntäen lähellä olevia ihmisiä arjen voimavarana. Maailman laajuiset ilmiöt, digitalisaatio, globalisaatio ja väestön ikääntyminen, tulevat rikkomaan kasvun, tuottavuuden ja hyvinvoinnin perinteet odottamattomilla tavoilla (Hautamäki, Leppänen, Mokka & Neuvonen 2017). Tämä luku käsittelee työn tietoperustaa hyvinvoinnin ja ikääntyvän väestön näkökulmista. Hyvinvointiyhteiskunnassamme on menossa monenlaisia uudistuksia ja muutoksia. Väistämätön ilmiö tulee olemaan julkisen sektorin riittämättömyys tulevaisuudessa tarjota yhtä hyviä sosiaali- ja terveyspalveluita kuin nyt. Kolmannen sektorin rooli tulee vahvistumaan näiden palveluiden tuottamisessa, sillä ymmärrys vapaaehtoistoiminnan merkittävydestä korvaamattomana voimavarana Suomessa on lisääntynyt. Vapaaehtoisuus ja yhteisöllisyys ovat myös kokeneet uusia muutoksen suuntia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ne olisivat häviämässä tai menettämässä merkitystään vaan ne etsivät itselleen uusia muotoja sopeutua

juuri tämän hetken yhteiskuntaan ja ihmisten arkielämään. (Nylund & Yeung 2005, 13–18.) Pohdin ja käsittelen tässä luvussa näitä havaittuja muutoksia, jotka vaikuttavat nykyihmisen muuttuneisiin toimintatapoihin.

3.1 Sosiaalinen hyvinvointi

Sosiaalisuus koetaan itsessään liian laajaksi käsitteeksi yksiselitteiselle määrittelylle, sillä se vaatii aina kaverikseen jonkun sitä määrittelevän tarkastelukulman. Kari Salonen (2011) käyttää omassa teoriassaan käsitettä sosiaalinen olomuotoisuus, koska hän haluaa laajentaa käsitteen yksilötasolta koskemaan yksilön olemassaoloa sosiaalisina suhteina, joita yksilö elämässään kohtaa ja edustaa. Nämä suhteet ovat sidoksissa aikaan, paikkaan sekä kulttuuriin ja muotoutuvat koko elämän ajan. Sosiaalisuus on ihmisten välistä toimintaa, joita yhteiskunnalliset rakenteet, normit, ympäristö ja tilanteet ohjaavat ja sanelevat arkielämässä. (Salonen 2011, 152–156.)

Saari (2011) on tutkiessaan hyvinvointia törmännyt moniin sen eri määritelmiin, kuitenkin havaitakseen, että usein ääripäissä häilyy kysymyksiä siitä onko hyvinvointi yksilön mentaalinen tila vai jonkun määritelmä siitä miten ihmisten tulisi elää ja ajatella. Vastausta voi siis etsiä joko taloustieteen tai filosofian osastoilta. Yksimielisyyteen on kuitenkin päästy siitä, että hyvinvointi on tavoiteltava ja tärkeä arvo, joka ohjaa toimintaamme ja määräytyy aina uudelleen kun historialliset olosuhteet muuttuvat. (Saari 2001, 35; Lagerspetz 2011, 79–80; Allardt 1976, 17.) Allardt (1976) määritelmä hyvinvoinnin ulottuvuuksista seuraa yhä mukana monissa uusissa hyvinvointia koskevissa julkaisuissa. Hän määrittelee hyvinvoinnin tarve – käsitteen kautta, jolloin hyvinvointi käsitetään tilaksi, jota kohti yksilö kulkee saadakseen tyydytettyä kaikki elämänosa-alueen tarpeensa. Nämä tarpeet ovat elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen, joista käytetään myös englanninkielisiä termejä Having, Loving ja Being. (Allardt 1976, 17, 21–23, 38.)

Sosiaalisessa hyvinvoinnissa on kyse juurikin yhteisyysuhteista eli ihmisen tarpeesta olla toisten ihmisten kanssa ja saada osakseen välittämistä. Allardt (1976) toteaa kauniisti, että yksilöllä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Tärkeintä hyvinvoinnin takaamiseksi on, että nämä suhteet ovat tasapuolisia. On yhtä tärkeää saada rakkautta ja huolenpitoa kuin myös itse antaa ja osoittaa niitä muille. (Allardt 1976,

43.) Nämä suhteet muodostavat arkikielessämme yhteisöjä, jotka mahdollistavat yksilölle tunteen turvallisuudesta, yhteenkuuluvuudesta ja onnellisuuden kokemista. Ihmisille on luontaista toimia yhdessä sosiaalisista perusteista ja rakentaa samalla sosiaalista todellisuutta muiden kanssa. Ihminen on perusoletukseltaan sosiaalinen, yhteisö tulee ennen yksilöä, eikä päinvastoin. (Pessi & Seppänen 2011, 288–290; Tuomela & Mäkelä 2011, 87; Anttonen 2011, 135.)

3.1.1 Ikääntyvä väestö

Suomi tulee myös olemaan ensimmäisiä Euroopan maita, jossa suuret ikäluokat saavuttavat eläkeiän ja yhteiskunnassamme tulee olemaan ennennäkemätön määrä iäkkäämpiä ihmisiä. On ennustettu, että vuonna 2025 65–79-vuotiaita on jopa puolet enemmän ja vuoteen 2040 mennessä 80-vuotiaita on kolme kertaa enemmän kuin nyt. Suurimmaksi osaksi tämä väestön muutos nähdään uhkana. Ongelmiksi tulee nousemaan vanhusväestöstä huolehtiminen, työvoiman ikääntyminen ja jopa työvoimapula sekä eläkejärjestelmä ja kestävä rahoitus. (Värynen 2003, 25–28, 65, 110.)

Ihmisten elinikä on pidentynyt ja samalla vanhuuden käsite muuttunut. Eläkeikä ei enää tarkoita vanhuuden alkamista vaan se voidaan jaotella jopa kolmeen eri ikään oman aktiivisuuden ja terveydellisen tilanteen mukaan osana ihmisen pidentynyttä elämänkaarta. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 178.) Yksilö vanhenee aina tietyssä yhteiskunnassa, jossa jäsenyys eri ryhmissä ja yhteisöissä antaa vanhenemiselle merkityksen. Toisien sanoen siis yhteiskunta ja sen sosiaaliset tekijät säätelevät yksilön elämäntilannetta biologisen ja fyysisen vanhenemisen rinnalla. (Salonen, 2011, 158.) Kun me tarkastelemme vanhuksia ja heidän elämäänsä, on meidän tunnettava heidän historiallinen ja yhteiskunnallinen taustansa. Kaikki toiminta on sukupolvisidonnaista. Suomen väestö vanhenee nopeasti. Suurin osa näistä eläkkeelle jo jääneistä vanhuksista on sodan jälkeistä pula-ajan sukupolvea. Aikakauden tunnuspiirteet ilmenevät vanhusten elämässä heijastuen etenkin elintasoon, eletään säästäväisesti ja vaatimattomasti. Tosin myös aikaisempi sosioekonominen asema määrittelee pitkälle sen, miten elämiseen ja esimerkiksi rahankäyttöön suhtaudutaan eläkeiässä. Tulevaisuuden ikäihmiset luovat omannäköisensä vanhuskulttuurin, joka tuo mukanaan omat haasteensa. Tulevaisuuden iäkkäät ovat maksukykyisempiä, koulututtaneempia sekä mahdollisesti myös pidempään terveempiä kun nykyhetken vanhukset. On ennustettu, että esimerkiksi matka-, kulttuuri- ja opiskelupalveluiden tarve tulee

kasvamaan huimasti. (Salonen 2011, 164–165; Saaristo 2011, 131; Väyrynen 2003, 63.)

Kodit, pihapiirit, asuinalueet, harrastusryhmät ja lenkkipolut ovat kotona asuville vanhuksille tärkeimpiä arjen ympäristöjä niin sosiaalisesti kuin fyysisestikin. Nämä ovat paikkoja, joissa tavata ihmisiä, vaihtaa kuulumisia ja keskustella maailman menoista. Lähiympäristön suhteet tuovat turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta. Useimmalle vanhuksille oma koti ja sen lähiympäristö ovatkin tunnepitoisia ja tärkeitä paikkoja, joissa he viettävät suurimman osan ajasta. (Salonen 2011, 163.) Ikääntyneiden on tutkittu luottavan muita enemmän lähinaapurustolta saatavaan apuun. Pääkaupunkiseudulla luotetaan enemmän valtioon, omaan kuntaan sekä lähinaapurustoon ja omaan vastuuseen kun muu maa liputtaa vahvinta luottamusta omaan naapurustoon. Ratkaisevin tekijä avun tarpeellisuudesta on puolison, lasten ja muiden perheenjäsenten läsnäolo elämässä. Ystävien ja muiden sosiaalisten kontaktien vähyys korvataan usein kanssakäymisellä naapureiden kanssa. Vanhetessa paikallisella yhteisöllisyydellä on suurempi merkitys. (Pessi & Seppänen 2011, 302–306, 310.) Kaupunkiympäristö ja sen tuomat nopeat ja vaihtelevat tilanteet heijastuvat myös ihmissuhteisiin ja niiden laatuun, suosiossa ovat pintapuoliset ja väliaikaiset yhteisöt ja suhteet. Sosiaalisten kontaktien pinnallisuus tai niiden puuttuminen kokonaan ovat yksi syy siihen, että yksinäisyys ja eristäytyneisyys ovat osoittautuneet vanhusväestöön kohdistuviksi suurimmiksi ongelmiksi (Saaristo 2011, 131; Eräsaari 2011, 43.)

3.1.2 Vanhusten yksinäisyys

Yksinäisyys on sosiaalisten suhteiden puuttumista ja aina henkilökohtainen kokemus. Yksinäisyys voi olla tilannesidonnainen esimerkiksi muuttuvien elämäntilanteiden vuoksi tai se voi olla kroonistua kestäättömien ihmissuhteiden puutoksesta. Yksinäisyys saa aikaan inhimillistä kärsimystä, altistaa terveyshaitoille ja aiheuttaa yhteiskunnalle merkittäviä kustannuksia, joten pyrkiminen sen vähentämiseen on yksimielisesti tavoiteltavaa. Vaikka vastuu siitä onkin asetettu yhteiskunnan hartioille, on yksinäisyys kuitenkin viime kädessä yksilön omien valintojen varassa. Yksinäisyys voi olla mielen pysyvä olotila, johon ulkoiset tekijät eivät toiminnallaan voi vaikuttaa. Sisimmiltään yksinäisyydessä on kyse hyvinvointivajeesta ja harvoin se kuitenkaan on yksilön vapaaehtoisesti valitsema olotila. (Grönlund & Falk 2016, 253; Lagus &

Honkela 2016, 273; Saari 2009, 22.) Eriarvoisuus, köyhyys ja sosiaaliset ongelmat lisääntyvät jatkuvasti. Kuljemme nopeasti kohti jakautumista tulojen ja toimeentulon mukaan, menestyjillä menee hyvin kun taas huomattava osa ihmistä syrjäytyy huonoesaisissa lähiöissä. (Turunen, Hoppania, Luhtamäki, Nenonen & Tuomaala 2010, 5, 22–25.)

Viime vuosina esille on noussut vanhusten yksinäisyys ja masentuneisuus. Eläkeikässä sosiaaliset suhteet saavat uuden merkityksen tuen ja turvan antajina. Tietoisuus ja luottamus siitä, että lähipiiristä löytyy ihminen, joka auttaa pyytäessä ja tarvittaessa, parantaa eläkeikäisten elämänlaatua. Ihmissuhteiden ylläpito ja ystävien tapaaminen vahvistavat myös ikääntyvien kognitiivisia taitoja, jotka auttavat pärjäämään ja toimimaan arjessa. Lapsena tärkeimmät suhteet luodaan vanhempiin ja sisaruksiin, myöhemmin elämään tulevat työ-, opiskelu- kuin harrastepiirit sekä ystävyys- ja parisuhteet. Eläkkeelle jäätyämme taas haluamme ylläpitää suhteita omiin lapsiin sekä sukulaisiin kun omat vanhemmat ovat kuolleet. Monen vanhuksen omat lapset ovat kuitenkin muuttaneet aikuistuuksaan toiselle paikkakunnalle ja elävät ruuhkavuosia. (Heiskanen 2011, 78, 94; Kainulainen 2016, 116; Saari 2009, 9.) Yksinäinen vanhus alkaa helposti tuntea olevansa taakka lähipiirilleen ja kokee tarpeettomuutta ja turhautuneisuutta. Myös ystävien kuolema ja heikentynyt terveydentila vaikuttavat ylläpidettäviin suhteisiin. Yksinäinen vanhus alkaa helposti tuntea olevansa taakka lähipiirilleen ja kokee tarpeettomuutta ja turhautuneisuutta. Tämän hetken iäkkäimmät eivät myöskään osaa hyödyntää uusinta teknologiaa vaan seurana toimii ainoastaan radio tai televisio. (Nevalainen 2009, 28–29.)

3.2 Uusyhteisöllisyys

Yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat merkittävä osa hyvinvointimme perustaa, tarvitsemme tunnetta kuulua johonkin. Aiemmin ihmisen elämää on määrittänyt vahvasti traditiot ja perinteiset instituutiot, jotka ovat ohjanneet valintojamme. Nykyihminen kuitenkin hamuaa vapautta. Yhteisöllisyys on ehditty määritellä jo kadonneeksi, sillä se ei sovi tähän yksilöllisyyttä korostavaan yhteiskuntaan, jossa yksilöllä on vapaus itsemääräämiseen ja toimimiseen omien etujensa mukaisesti vapautettuna sosiaalisista sidoksista. Omat valinnat, riskienotto ja vahva individualismi pitävät otteessaan, perusturvan sijaan keskitymme itsemme toteuttamiseen. Tosiasia kuitenkin on, että ihmi-

nen tarvitsee ympärilleen sosiaalisia kontakteja, joten tavalla tai toisella yhteisöllisyys liittyy silti meidän jokaisen elämäämme. Se, että yhteisöllisyys ei näyttäydä enää samanlaisena kuin ennen, kertoo vain siitä, että yhteisöllisyys on kehittynyt ihmisten mukana ja luonut itselleen uusia toiminnallisia muotoja. Tätä uutta muotoa kutsutaan uusyhteisöllisyydeksi, jolla viitataan siihen, että nykyään yksilö voi olla kiinnittynyt perhe- ja ystäväyhteisöjen lisäksi useaan harrasteyhteisöön sekä esimerkiksi sosiaalisen median tarjoamiin yhteisömuotoihin. Yksilön suhde tiettyyn yhteisöön voi olla arkipäiväinen, pysyvä ja tiivis, kun taas toiseen yhteisöön heikko, hetkittäinen ja rikkonainen. Nämä erot ovat huomattavissa parhaiten esimerkiksi siinä, onko yhteisö yksilön oma paikallinen lähiyhteisö vai kenties globaali internetin mahdollistama yhteisö, mutta ne eivät tarkoita sitä, että yhteisöllillä olisi eri merkitysarvo yksilölle. (Pohjola 2015, 15–17, 20–21, 29; Pessi & Seppänen 2011, 288–297.)

Yksilökeskeisessä elämässä otetut tietoiset riskit ja jatkuvuuden epävarmuus, ajavat ihmiset kiinnittymään yhteisöihin tiukemmin. Yhteisöön kuulumisen eteen on tehtävä töitä, sitä on etsittävä, luotava ja pidettävä yllä. Lisäksi jatkuva identiteetin etsintä mielletään yhteisöihin kuulumiseen ja sen rakentamiseen osaksi yhteisöjä. Halutaan korostaa, että nykyaikaan kuuluu useimpiin yhteisöihin kiinnittyminen. Näihin yhteisöihin sitoutuminen voi vaihdella, ne voivat olla erikokoisia ja monen tasoisia. Yksilö käy jatkuvaa dialogia itsensä kanssa yhteisöihin kuulumisessa ja liikkuu niiden välillä, ulkopuolelta ei voi enää havaita minkälaisiin yhteisöihin ihminen kuuluu. Yhteisöllisyys voidaan nähdä tässä tapauksessa aktiivisen kuulumisen etsimisenä vaikka sen lähtökohtiin kuuluu myös rajan vetäminen yhteisön jäsenten ja ei-jäsenten välille. Onkin esitetty, että yhteisöllisyys yksilötasolla toimii kuten heiluri. Toisessa päässä on osallistuminen julkisiin ja yhteisiin asioihin, mutta koska niihin on tapana pettyä ja kyllästyä, edustaa toinen pää vastavuorostaan omaa yksityiselämää ja kuluttajakansalaisuutta. Yhteistä kaikelle yhteisölliselle toiminnalle on kiinnostus toimia yhteisen hyvän ja päämäärien eteen sekä tuntee yhteydentunnetta jäsenten välillä. Avainsanoina yhteisöllisyydelle pidetään solidaarisuutta sekä auttamista. (Pessi & Seppänen 2011, 288–297; Hautamäki 2005, 7.)

Pohjola (2015) toteaa asumisen luoteen muuttuneen korostaen yhteisöasumisen pa-luuta. Etenkin seniori-ikäisten yhteisöllinen asuminen on kasvanut viime aikoina, ja monia senioritaloja yhteisineen asukastiloineen on rakennettu. Ihmiset kaipaavat elämäntilanteiden muuttuessa yhteisöllisiä toimintaympäristöjä. samassa tilanteessa

olevien kanssa. Palaamme hiljalleen takaisin yhteisiin pihoihin ja korttelitoimintojen aikaan. (Pohjola 2015, 24–24.)

3.2.1 Digitalisaatio

Teknologian kehitys tällä hetkellä maailmassa on nopeampaa kuin koskaan ennen. Virtuaaliset toimintatavat, automatisointi ja robotit muuttuvat koko ajan arkipäiväistä elämäämme. Onkin esitetty, että olemme siirtymävaiheessa, jossa tunnemme sopeutumisvaikeuksia uutta teknologiaa kohtaan, mutta samalla odotamme uteliaina sen tuomia uusia mahdollisuuksia. Nämä muutokset näkyvät myös pelkoina siitä, että sosiaalisuus ihmisten välillä häviää, mutta oikeastaan ihminen vain valjastaa sosiaalisuuden uuteen muotoon teknologian avulla. (Kiiski Kataja 2016,9.)

Uusyhteisöllisyyden nähdään linkittyvän vahvasti yhteen globaalin tieto- ja viestintätekniikan kanssa, jossa yhteisöllisyys saa virtuaalisen muodon. Teknologiavälitteiset yhteydet luovat nykypäivänä yksilölle rajattomasti mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa asioihin paikkaan tai aikaan sitoutumattomasti. Tarjolla on siis jokaiselle jotakin ja oman sitoutuneisuutensa voi päättää itse, hyviä esimerkkejä ovat esimerkiksi spontaani internetin avulla tehty lahjoitus tai osallistava pitkäjänteinen harraste-toiminta. Tärkeintä on kuitenkin yhä olla vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ja jakaa omaa tietoa ja taitoa. Virtuaalisuudesta ja anonymiteetista huolimatta tämän kaltainen uusyhteisöllisyys perustuu yhtäläillä luotettavuuteen sekä kykyyn ja haluun toimia yhdessä. (Pohjola 2015, 23–24.)

On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei uusyhteisöllisyydessä ole pelkästään tekniikasta tai sen käyttötaidoista vaan yksinkertaisesti internetin mahdollistamasta joka päiväisestä tavasta viestiä ja kommunikoida muiden ihmisten kanssa, internetin ja matkapuhelinten ansiosta tieto kulkee välillämme nopeasti. Internet voi olla individualistinen viestintäväline, mutta samalla se laajimmillaan voi olla tehokas reaaliajassa toimiva joukkoviestin, jolla on useita eri käyttötarkoituksia ja jossa voi omaehtoisesti käyttää erilaisia palveluita. Eri-ikäisten internetin käyttö on vaihtelevaa. Pääosin nämä erot selittyvätkin sillä, että nuorten elämässä internet on ollut aina, vanhemman ikäpolven internetin käyttö ja tekniset taidot riippuvat omasta tahdosta oppia uutta. (Puohiniemi 2006, 110, 276–278.)

Internetin ulkopuolinen yhteisöllisyys näyttäytyy nyt myös eri tavalla yhteiskunnassamme. Talkootoiminta on vähentynyt, mutta esimerkiksi onnettomuuspaikalle tuodut muistokynttilät, erilaiset keräilykampanjat, kansalaisadressit, mielenosoitukset ja suomalaisen jääkiekon aikaansaamat ”torilla tavataan” -ilmiöt ovat lisääntyneet. Yhteistä näille kaikille kuitenkin on se, että tieto kulkee usein jonkin median kautta, ei kavereitakaan enää nähdä ilman matkapuhelimen tai internetin välityksellä lähetettyjä viestejä. Tekniikkaakin tärkeämpi elementti uusyhteisöllisyydessä on luottamus yhteisöön, luottamus toisiin ihmisiin. (Puohiniemi 2006,105–111.)

Ilmassa on havaittavissa merkkejä siitä, että olemme palaamassa takaisin kohti yhteisöllisyyttä, jonka keskeisimpiä elementtejä ovat kommunikaatio, yhteenkuuluvuus sekä toisaalta epäjatkuvuus ja moninaisuus (Pessi & Seppänen 2011, 307). Suurin syy tähän muutokseen on tapahtumassa oleva sukupolvenvaihdos. Ikääntyvä, sodan runtelemaan Suomeen syntynyt ikäluokka on väistymässä ja uusi alle kolmekymppisten tieto- ja viestintäteknologiaan sosiaalistunut aktiiviväestö on ottamassa ohjia yhteiskunnassamme. Onkin esitetty, että syvälliset inhimilliset muutokset toteutuvat vain sukupolvien vaihtuessa. Niin karua kuin se onkin, uudet käsitykset voivat yleistyä vasta kun niiden vastustajat ovat kuolleet. (Puohiniemi 2006, 101.)

3.3 Muuttuva vapaaehtoisuus

Vapaa-aika nähdään usein hyvänä, tavoiteltavana ja omaa iloa tuottavana asiana, joka on selkeästi vakuuttanut paikkansa palkkatyön vastakohtana. Ennen vapaa-ajanviettäminen katsottiin laiskotteluksi ja hyödyttömäksi kun taas nykypäivänä se on kääntynyt koko yhteiskunnan ja ihmisten arkielämän painopisteeksi. Vapaa-aika on yksilölle merkityksellistä, se ei edusta enää itsessään käytettyä aikaa työn ulkopuolella vaan siitä on tullut laadullinen tekijä, joka on sidoksissa mihin tahansa hetkeen elämässä. Vapaa-aika on osattu myös nähdä yhteiskunnan markkinailmiönä, vapaaehtoistoimintana ja -työnä. Se tuottaa työpaikkoja, tuloja ja taloudellista kehitystä. Vapaaehtoistoiminta on palkatonta, omasta vapaasta halusta liikkeelle lähtevä yleishyödyllistä toimintaa, joka antaa jotain takaisin myös tekijälle itselleen. Ystävä- ja naapuriapu, vertaisryhmät, organisoitu vapaaehtoistyö, kaikenlainen epävirallinen auttaminen ja talkooromantiikka vahvistavat yksilön kokemusta osallisuudesta ja hy-

västä elämästä sekä ne omalla toimivuudellaan sitovat yhteiskuntaan kokoon. (Liikkanen 2009, 7-9; Nylund & Yeung 2005, 15.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana vapaaehtoistoiminta on kokenut selkeitä muutoksia. Yksi selkeä ero aikaisempaan on yksilön sitoutuneisuus. Ihmiset ovat alkaneet omaksua ”tässä ja nyt” – tyyppistä toimintaa ja ovat valmiit jättämään hyvästit raskaille päätöksentekoprosesseille. (Saukkonen 2013, 22–25.) Ilmiötä kuvaillaan uudeksi hyväntekeväisyysparadigmaksi tai pätkävapaaehtoisuudeksi, sillä vapaaehtoisuus ilman jäsenyyttä on kasvussa. Toisaalta myös vain pari tuntia vapaaehtoistoimintaa vuodessa voi merkitä pitkäjänteistä toimintaa vaikka se ei näyttäydy samanlaisena tiheään tehdyn työn rinnalla. Myös se tapaako muita toimijoita, ei katsota vaikuttavan työn arvokkuuteen. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen eivät ole siis häviämässä vaan sille on muodostumassa ei-organisoitu muoto, jota voidaan kuvailla sanoilla verkottunut yksilöllisyys. (Nylund & Yeung 2005, 28.)

Vertaistoiminta eri ryhmien kesken ovat kasvaneet sitten 90 – luvun. Tällaisia tyypillisiä ryhmiä ovat muun muassa kotiäidit, alkoholistit ja omaishoitajat. Yhtenä syynä tähän on internet. Ihmiset lyöttäytyvät yhteen ratkoakseen yhteisiä ongelmia, jakamaan kokemuksia. (Eräsaari 2011, 43–57.) Tätä vapaaehtoisuuden muotoa on alettu kutsua virtuaalivapaaehtoisuudeksi, jossa joko toimintaan hakeutuminen tai koko toiminta perustuvat teknologiaan ja internetin käyttöön. Internet mahdollistaa reaaliaikaisen tiedon etsimisen ja jakamisen. Yleisemmin sieltä etsitään taustatietoja tai neuvoja, luodaan omia verkkosivuja ja osallistutaan keskustelupalstoihin jakaen omia kokemuksia sekä se mahdollistaa globaalien innovaatioiden löytämisen ja käyttöönoton omassa paikallisessa toiminnassa. (Nylund & Yeung 2005, 29.)

Yksi suurimpia kysymyksiä tulee omaan yksilöiden sitoutuneisuus vapaaehtoistoimintaan. Tämä huolettaa erityisesti siksi, koska julkinen sektori alkaa menettää otettaan kansalaisten hyvinvoinnin turvaajana. Sektoreiden rajat ovat hälvenemässä ja yhteiskunnan sosiaalisia ongelmia aletaan ratkoa ammattimaisin ottein kansalaisjärjestöjen voimin. Tämä synnyttää myös uuden kansalaislähtöisen ilmiön huolenpidosta sairaita ja iäkkäitä kohtaan sekä kotona että laitosympäristöissä. Julkisen sektorin varat eivät tule riittämään nykyisen tasoiseen palveluiden tarjoamiseen, joten kansalaiset kokevat velvollisuudekseen paikata näitä puutteita hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. (Nylund & Yeung 2005, 30–31; Harju 2005, 74.)

3.3.1 Suomalaisen auttamishalu

Ihmiset ovat sekä itsekkäitä että auttavaisia, usein tilannesidonnaisesti. On selvää, että jokainen meistä tarvitsee jossain elämänvaiheessa apua ja tukea toisilta ihmisiltä, niinpä osaamme myös itse antaa apua sitä tarvitseville. Tätä auttamishalua kutsutaan altruismiksi, joka on toisen hyvinvoinnin huomioimista yksittäisin teon tai sosiaalisiin toiminnoihin ilman odotusta palkkiosta. Altruistisia tekijöitä ovat mm. elinympäristö, vuorovaikutustaidot, empatiakyky, mielentila ja yksilön piirteet kuten terve itsetunto. Näiden pohjalta muodostuu usein yksilön arvopohjat ja moraalit. Yhteisöllisen altruismin perinteisiä näkyviä muotoja ovat mm. talkoot, yhdistystoiminta, verenluovutus ja vertaisryhmät. Näille kaikille yhteistä on yksilön oman hyvinvoinnin ja moraalisien valintojen yhteensovittaminen muiden resurssien kanssa. Kun ympärillä ovat ihmiset lisäävät positiivista sosiaalista kontrollia avuntarvitsijoihin, kuten vanhuksiin, lapsiin ja sairaisiin, se merkitsee aitoa välittämistä ja huomioimista. (Pessi & Oravasaari, 2011, 71–73; Pessi & Seppänen 2011, 297–300.)

Suomalaiset ovat osoittautuneet aktiivisiksi auttajiksi ja lahjoittajiksi. Tutkimusten mukaan ikä vaikuttaa auttamisen muotoon. Iäkkäimmät toimivat aktiivisemmin vapaaehtoistyössä ja lähipiirissä, 25–59 -vuotiaat naapuriavun ja rahankeräyksen parissa ja nuorimmat suomalaiset kohdistavat auttamisensa tuntemattomiin ihmisiin. Selkein motiivi tähän on pelkkä auttamisen ilo. Sen jälkeen tulevat myötätunto ja velvollisuudentunne. Auttamiselle katsotaan olevan yhä yhtä suurta tarvetta nyky-yhteiskunnassa, sillä tutkimukset osoittivat myös, että apu, joka on saatu toiselta ihmiseltä, koetaan luotettavammaksi kuin julkinen sektori tai edes kansalaisjärjestöt. Kuitenkin niukassa tilanteessa olevat kunnat kohdistavat huomionsa omaisten, kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön tekemään työhön toisten auttamiseksi. (Pessi & Seppänen 2011, 297–300; Forss & Vatula-Pimiä 2007, 192.)

Yksilöllä on taipumus hakeutua sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi omaehtoisesti vuorovaikutukseen muiden kanssa. Omaehtoisuus on myös avainasemassa organisoimattomaan keskinäiseen auttamiseen ja sosiaaliseen tukemiseen yksilöiden ja yhteisöjen välillä. Omaehtoisuus voidaan nähdä myös samana asiana kuin vapaaehtoisuus, jolloin se voidaan rinnastaa vapaaehtoistyöhön, joka puolestaan voi olla jon-

kin organisaation järjestämää. Tällöin kyse voi olla esimerkiksi vertaistukityöstä, joka järjestökentällä toteutettavana on usein myös tavoitteellista auttamistyötä. (Pohjola 2015, 27–28.)

3.3.2 Kolmas sektori hyvinvoinnin lisääjänä

Kolmanneksi sektoriksi nimitetään sitä osa-aluetta, joka toimii julkisen ja yksityisen sektorien rinnalla. Suomessa kolmannen sektorin toimijoita yhdistävät yhä säännökset, toimijoiden on oltava virallisesti rekisteröityneitä ollakseen muodollisesti hyväksyttäviä ja saadakseen avustuksia. Kolmannesta sektorista voidaan käyttää myös nimeä järjestösektori, sillä järjestöt ja yhdistykset ovat kolmannen sektorin voimavara. Toiminta on voittoa tavoittelematonta ja sen nähdään edustavan kansalaislähtöisyyttä ja vapaaehtoistoimintaa. Tyypillisimpiä tehtäviä ovat edistää kansalaisten ja jäsenistön yhteydenpitoa, tiedonvälitystä sekä harrastus- ja virkistystoimintaa. Tämän kaltaisen palvelutoiminnan tarkoitus ja tarve on täydentää julkisen sektorin palveluita. Ammatillisen järjestöjen palvelutuottamisen rahoittamiseen käytetään pitkälti julkisia varoja. Tämä tarkoittaa sitä, että yleensä joko kunta ostaa kyseisiä palveluita järjestöltä tai vaihtoehtoisesti järjestö on saanut julkista rahaa esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä. (Möttönen 2002, 118–119, 126–29; Saukkonen 2013, 17.)

Kolmannen sektorin toiminta on kokenut muutoksia kuluneiden vuosikymmenten aikana. Yksi selkeä muutos on havaittavissa järjestöjen palveluidentuottamisen lisääntymisessä ja muutoksessa kohti yrittäjämäisempää toimintaa. On tutkittu ja todettu, että uusi organisaatiotyyppi ei lähesty toimintaa enää jäsenlähtöisesti vaan keskittyy asiakastoimintaan, joka käyttää hyväkseen liike-elämästä opittuja hallinnointimalleja. Tätä suuntaa kuvaa hyvin käsite ekonomistisesta perustelutavasta, joka korvaa yhteisöllisyyden ja keskinäisen välittämisen taloudellisella painostuksella ja määrällisellä arvioinnilla. Tämä johtaa järjestöjen edunvalvontaperinteiden murtumiseen, mahdollisuuksien lisääntymiseen ja julkisen vallan vetäytymiseen palveluiden tuottajana. Kaiken julkisen hallinnon taloudellisen edun lisäksi takana on kuitenkin myös ideologia tarjota kansalaisille ennen kaikkea laadullisia ja helpommin saatavilla olevia palveluita. Järjestöt edustavat nopeaa sopeutumiskykyä eri tilanteisiin ja ympäristöihin sekä niillä katsotaan olevan vankka oman alan tuntemus sekä asiakaslähtöinen työote. Kolmannella sektorin katsotaan luovan yhteisöllisyyttä, joka syntyy paikallisuus-

desta, ihmisarjen realiteeteista ja uusista innovaatioista. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat hyötyneet järjestön palveluntuotannon lisääntymisestä etenkin kasvatus-, hoito- ja huolenpito- ja kuntoutuspalveluissa, joista monet ovat vakiintuneita ja lakisääteisiä. (Saukkonen 2013, 13–14, 21; Forss & Vatula-Pimiä 2007, 66, 262.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTON KUVAUS

Opinnäytetyöni suuntautui heti alusta alkaen otteeltaan laadulliseksi sekä toiminnaltaan kokeilevaksi ja kehittäväksi. Tavoitteena oli saada ilmiöstä sellaista tietoa, jonka avulla kehiteltävää toimintamallia pystyttäisiin muokkaamaan toteutettavaksi ja käytännönläheiseksi. Seuraavaksi esittelen ja perustelen tutkimuksessa käytetyt menetelmät sekä esittelen koko opinnäytetyöprosessin ja sen aikana kerätyn aineiston.

4.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusotteen valintaan vaikuttaa se, miten vähän tai paljon ilmiöstä tiedetään jo ennestään. Laadullinen tutkimusote hyväksyy vähäisenkin aiemman teorian tiedon, sillä silloin tutkimuksen tarkoituksena on usein luoda uutta teoriaa ja syvempää käsitystä aiheesta. Laadullinen tutkimusote jättää pääsääntöisesti huomioimatta määrälliset ja tilastolliset menetelmät, jotka keskittyvät lukuina esitettäviin tuloksiin. Laadullisuus keskittyy lukujen sijaan ilmiön ymmärtämiseen ja tulkintojen antamiseen. (Kananen 2012, 29–30.) Opinnäytetyöni mukailee laadullisen tutkimuksen kriteerejä, sillä sen tavoite oli aivan uudenlaisen tiedon muodostaminen ja hyödyntäminen yhdistyksen toimintamallin kehittämisessä. Koen, että tutkimus olisi voitu toteuttaa myös määrällisin menetelmin esimerkiksi asettamalla tutkimusaineisto mitattavaan muotoon. Kuitenkin itse pidän tämän työn ytimenä sitä, että tämä työ koostuu aidoista kokemuksista ja tilanteista. Tässä viittaan tutkimukseni kohdehenkilöihin, heidän kokemuksiinsa ja kokeilun prosessiluontoista etenemistä.

Laadullinen tutkimus ja sen moniulotteisuus tekevät tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista hankalampaa kuin määrällisissä tutkimuksissa. Yksinkertainen syy tähän on se, ettei ihmistä ja yksilön kokemuksia voida mitata tai luokitella. Toimimme eri tilan-

teissa eri tavalla ja usein myös sattumalla oma osansa tilanteiden kulkuun. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tehostaa heti tutkimuksen alkuketkestä lähtien. Yksi tärkeimpiä keinoja on tehdä läpi tutkimuksen mahdollisimman huolellista dokumentointia tutkimusprosessin vaiheista. Oikeilla menetelmillä toteutettu tutkimus ja toiminnan jatkuva reflektointi lisäävät tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta. (Kananen 2015, 96, 173.)

Laadullinen tutkimus antaa paljon valinnan varaa myös aineiston tulkintaan ja analyysimenetelmän valintaan. Se sallii myös monien eri näkökulmien tulkinnat. Sisällysanalyysi on yleisin menetelmä, jolla tutkimusaineisto puretaan. Aineisto voi olla haastattelu, kertomus, kuvaus tai vaikkapa puhe, mutta sen täytyy olla tekstimuodossa. Teemahaastattelun erityispiirteenä on se, että käsitellyt teemat on helppo luokitella kunkin teeman mukaisesti, jolloin niiden analysointikin on helpompaa. Aineistosta pyritään löytämään eroavaisuuksia ja yhtälöisyyksiä tiivistäen ja erotellen tekstiä ja esiin nousevia aiheita. Näiden huomioiden perusteella muodostetaan tutkittavasta ilmiöstä kattava, mutta ytimekäs kuvaus. Tämä kuvaus yhdistää aineiston aikaisempaan tutkimustietoon ja tietoperustaan niin, että ilmiöstä muodostuu laajempi kokonaiskuva. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b; Kananen 2015, 116.)

Käytännössä opinnäytetyössäni toteutettu kokeilu lähti rakentumaan idean kehittämisestä käytäntöön. Tämä tarkoitti sitä, että prosessinkulkua muutettiin aina tarvittaessa tilanteiden mukaan, jotta etenemistä saatiin tapahtumaan. Jorma Kananen (2012) korostaa sitä, että tämänlaisen kehittämiseen pyrkivän työn tarkoitus on tuottaa toimivia käytännön ratkaisuja, jotka ovat saaneet alkunsa muutostarpeesta. Tutkimuksen kohteena on tällöin ilmiö tai prosessi, johon pyritään vaikuttamaan niin, että saadaan aikaan muutos. (Kananen 2012, 19–21.) Erehdykset ja uudelleen yrittäminen kuuluvat asiaan eikä takuita onnistumisesta pystytä antamaan. Kehittäminen pyrkii kuitenkin siihen, että toimintaa arvioidaan jatkuvasti ja pohditaan millaista muutosta tapahtuu verrattuna esimerkiksi lähtötilanteeseen. Myös mallintaminen on tärkeää, jotta esimerkiksi siirtäminen eri toimintaympäristöön tuo laajempaa ja tietoa ja hyötyä kehittämiselle. (Pohjola, Aalto-Kallio, Englund, Heikkinen, Koivisto, Korhonen, Lyytikäinen, Peränen, Pitkänen & Virtanen 2014, 16–17, 40–41.) Suppean aineiston takia työni on myös tapaustutkimus. Tällöin tarkoitus on tutkia tapahtumia tietyntyylisessä ympäristössä ja vastata kysymykseen mitä voidaan oppia yhdestä tapauksesta. Tavoitteena ei ole saada yleistettävää tietoa vaan nähdä tutkimus asteittaisena tiedon-

keruuna kohta yleistämistä. Toisaalta kaikkien kvalitatiivisten tutkimusten nähdään olevan tapaustutkimuksia. (Metsämuuronen 2000, 18.)

4.2 Aineistonkeruumenetelmät ja kuvaus

Tässä työssä aineisto on kerätty kolmella eri tavalla, havainnoinnilla, tutkimuspäiväkirjalla ja haastatteluilla. Näiden menetelmien valinta oli yksi työn haastavimmista, sillä ne tulisivat määrittelemään pitkälle sen, mitä tietoa lopulta saadaan kerättyä ja kuinka olennaista tämä tieto olisi. Valitsemistani menetelmistä havainnointi ja tutkimuspäiväkirja lähinnä ohjasivat koko prosessin kulkua, kun taas haastattelut antoivat yksityiskohtaisempaa tietoa vastata työlle asetettuihin tavoitteisiin.

4.2.1 Haastattelu

Haastattelun ydin on tiedonpuute. Haastattelu on yleisin käytetty tiedonhankintamenetelmä ja se sopiikin hyvin moneen eri tilanteeseen. Erityisesti se sopii silloin kuin halutaan tietoa mielipiteistä tai käyttäytymisestä tai silloin kuin tietoa ilmiöstä on ennalta saatavissa hyvin vähän. Haastatteluilla varmistetaan ja täydennetään esimerkiksi havainnointiin perustuvaa tietoa ja aineistoa. Sen tärkein tehtävä on kerätä tutkimusaineisto. Haastattelun suunnan määrää kysymysten asettelu. Haastattelu jaetaan tyypillisesti strukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin, joista ensimmäinen noudattaa valmista kysymyspatteriston ja vastausvaihtoehtojen runkoa ja jälkimmäinen puolestaan edustaa pikemminkin haastattelijan ja haastateltavan välistä vapaata keskustelua aihepiiristä. Näiden ääripäiden välistä löytyy kuitenkin myös puolistrukturoitu haastattelu, joka asettaa haastattelulle tietynlaiset raamit, mutta sallii kysymysten epäjärjestyksen ja uudelleen muotoutuvuuden. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 9-12; Metsämuuronen 2000, 51; Kananen 2015, 143.) Teemahaastattelu sopii myös tähän väliin, mutta se edellyttää ennalta valittujen teemojen määrittelyä. Teemoista keskustellaan vapaasti haastateltavan kanssa, järjestys tai laajuus eivät ole olennaisia vaan se, että niissä pysytellään. Ennen analysointivaihetta haastattelut litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

4.2.2 Havainnointi ja tutkimuspäiväkirja

Havainnoinnissa tutkijan rooli on tarkkailla tutkimuksen kohdetta objektiivisesti, yleensä luonnollisissa ympäristöissä. Sanotaan, että havainnointia määrittelee kaksi ääripäätä, joko havainnoitavasta ilmiöstä ja tilanteesta tiedetään etukäteen tai vaihtoehtoisesti siitä ei tiedetä yhtään mitään. Tavoite kuitenkin on saada koko ilmiö tallennettua, oli havainnointi kohdistettua tai ei. Tutkijalla voi olla erilainen rooli havainnointitilanteissa. Hän voi keskittyä pelkkään tarkkailuun tai esimerkiksi osallistava havainnointi mahdollistaa sen, että tutkijan ei tarvitse olla täysin ulkopuolinen vaan hän voi tarvittaessa puuttua tilanteisiin. (Metsämuuronen 2000, 45; Kananen 2015, 97.)

Tutkimuspäiväkirjaksi kutsutaan havainnoista tehtyjä muistiinpanoja. Kun havainnot on kirjoitettu tarkasti ylös, on tutkimusta helppo seurata ja samalla analysoida muodostuvaa aineistoa. Tutkimuspäiväkirjaa seuraamalla tutkija voi huomata uusia ilmiötä kesken tutkimuksen ja ohjata havainnot tavoiteltaville ja ratkaisua tarjoaville suunnille. Laadullista tutkimusta kutsutaankin aineistolähtöiseksi, sillä keräytyvä aineisto ohjaa pitkälti tutkimuksen kulkua. (Kananen 2015,97.)

4.3 Prosessinkuvaus

Kokeileminen on ollut tutkimukseni avainasioita, sillä lähdin viemään ideaa hoivaringin kaltaisesta toiminnasta suoraan käytäntöön ja testaamaan sen onnistumista luonnollisessa ympäristössä. Ajallisesti minulla ei ollut kiirettä tämän kokeilun tekemiseen. Päätin antaa aikaa asioille tapahtua omalla painollaan, jotta esimerkiksi työn tavoitteena ollut oletus siitä, että kaikki viestintä tapahtuisi Nappi Naapurissa, toteutuisi.

Opinnäytetyöprosessi lähti varsinaisesti käyntiin lokakuussa 2016. Työni tilaaja oli huomannut Nappi Naapuriin jätetyn viestin, jossa nainen etsii seuraa muistisairaalle isälleen. Päätin tarttua tähän tilaisuuteen ja lähteä rakentamaan ja selvittämään Nappi Naapurin mahdollisuuksia tarjota verkosto, josta voi helposti etsiä tai tarjota apua ikäihmisen itsenäisen asumisen tukemiseen. Seuraava taulukko kuvaa opinnäytetyöprosessiani ajallisesti lokakuusta 2016 huhtikuuhun 2017.

OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKAJANA						
Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu	Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu
Ideapaperi, sopimus & suunnitelma	Yhteydenotto Tuulaan Ensimmäinen tapaminen	Sähköposti-yhteydenotot yhdessä mietittyihin paikallisiin tahoihin	Oman Nappi Naapuri - viestin kirjoittaminen kartalle	Yhteismaan sosiaalisen median kanavien hyödyntäminen viestinnässä Yhteydenotto kiinnostuksiin henkilöihin	Alku-haastattelut	Loppu-haastattelut Aineiston analysointi
Opinnäytetyön kirjoitusprosessi ⇨						

Taulukko 1. Opinnäytetyöprosessin aikajana

Otin yhteyttä viestin jättäneeseen Tuulaan, joka heti suostui olemaan isänsä Riston kanssa mukaan opinnäytetyöhöni, sillä kaikki apu ja näkyvyys olivat heille tervetullutta. Aloitin siis luomaan toimintamallia heidän ympärilleen. Tapasin Tuulan ja Riston ensikerran marraskuussa, jolloin kartoitin heidän tilannettaan, mitä he toivoivat henkilöiltä, jotka haluaisivat auttaa Ristoa ja mitä odotuksia heillä olisi yhteistä toimintaa kohtaan. Yhdessä päätimme minne viestiä Riston tilanteesta voisi laajemmin levittää. Tällaisiksi tahoiksi valikoituivat poliittiset yhdistykset kuten Wanhat toverit ja Demari- nuoret, kaupunginosasivut, Hoas-asunnot ja paikallinen palvelutalo. Laitoin sähköpostia kaikille kaupunginosayhdistyksille ja edellä mainituille tahoille. Vain muutama vastasi, että jakaisivat mielellään viestiä eteenpäin. Joulukuussa en ollut vielä saanut yhtään yhteydenottoa yhdistysten tai muunkaan viestinnän kautta. Syyksi tähän hiljaisuuteen epäilin lähestyviä juhlapyyhiä, jotka tuovat joka vuosi mukanaan omia kiireitä aktiivisillekin ihmisille.

Koska Nappi Naapuri ja sen kautta verkostoituminen liittyivät vahvasti opinnäytetyöhöni, päätin alkuvuodesta kirjoittaa palveluun oman viestin. Kirjoitin viestiin etsiväni auttavaisia ihmisiä omaan kokeiluuni sekä tietenkin myös avuksi Ristolle, jotta käytännöntoteutus mahdollistuisi. Viesti ei kuitenkaan innoittanut ketään vastaamaan. Koska Nappi Naapuri itsessään ei selkeästi tulisi tavoittamaan ketään, päätimme yhdessä opinnäytetyöohjaajani Tanja Jänicken kanssa laittaa viestiä kiertämään kaikille Yhteismaan ylläpitämille Facebook-sivuille. Facebook-viestissä haimme rehdisti auttajia opinnäytetyössäni toteuttamaan kokeiluun kuukauden ajaksi. Tanja lähetti myös

uudelleen sähköpostia kaikille keihin itse olin jo ottanut yhteyttä loppuvuodesta. Heistäkään yksikään ei vastannut.

Facebook -viesti sai kuitenkin ennennäkemättömän määrän tykkäyksiä sekä jakoja. Oli ilo huomata, että ihmiset antoivat selkeästi tukensa ja sympatiansa tälle ajatukselle. Tämä viesti sai myös useamman kommentin, jossa kysyttiin lisätietoja sekä osoitettiin olevan kiinnostuneita. Pyysin heitä laittamaan minulle viestiä sähköpostilla tai Facebookin yksityisviestillä. Vain yksi henkilö otti oma-aloitteisesti yhteyttä, mutta ei enää vastannut minulle takaisin. Tilanne alkoi näyttää kaikesta suosiosta riippumatta yhtä onnettomalta kuin aikaisemminkin. Seuraavaksi otin suoraan yhteyttä kolmeen henkilöön yksityisviestillä, jotka selkeästi olivat osoittaneet kiinnostusta olla mukana kokeilussa. Yksi henkilöistä lopetti viesteihin vastaamisen, kun ajankohdat tapaamisesta eivät sopineet. Toinen olisi ollut todella kiinnostunut, mutta hänen oma terveytensä petti yllättäen, mutta onneksi kolmas henkilö pystyi lähteä rakentamaan kokeilua tai ainakin visiota naapuriapuringistä kanssani. Näin kokeilun vapaaehtoiseksi profiloitui parikymppinen lähihoitajaopiskelija lina, joka itse asui toisessa kaupunginosassa, mutta koki matkustamisen Riston luo vaivattomaksi.

Suunnitelmani oli, että lina, Risto sekä Tuula tapaisivat ennen minkään varsinaisen auttamistoiminnan aloittamista. Tapaamisen jälkeen suorittaisin alkuhaastattelut sekä linalle että Tuulalle. lina edusti tässä työssä vapaaehtoisen auttajan näkökulmaa ja vertailukohteena tälle toimi Tuulan haastattelu ikääntyneen läheisenä ja samalla myös "kotinäkökulmana" naapuriaputoiminnassa.

Ensitapaamisen tarkoitus oli selvittää miten linalla ja Ristolla synkkaisi keskenään ja riittäisikö yhteisiä mielenkiinnonkohteita. Yhteinen tapaaminen saatiin sovittua 13. maaliskuuta, jolloin yhdessä linan kanssa kävin tapaamassa Ristoa. Tuula ei tällöin valitettavasti ollut kotona. Tapaaminen meni hyvin ja jälkikäteen sain kuulla, että Risto oli pitänyt linasta.

Alkuhaastatteluissa käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, sillä tavoitteenani oli saada yksityis- ja henkilökohtaisempaa tietoa juuri tästä tapauksesta haastateltavien näkökulmasta. Siksi haastattelurungon kysymykset poikkeavat myös hieman toisistaan. Tein linan kanssa alkuhaastattelun 15. maaliskuuta. Tuulaa haastattelin 30. maaliskuuta, jolloin hän kertoi, että Risto oli joutunut äkillisesti sairaalaan

viikkoa aikaisemmin. Riston yleiskunto oli lähtenyt heikentymään selkeästi vuodenvaihteen jälkeen ja nyt vienyt hänet vuodepotilaaksi. Tuula kertoi heti, että isänsä osuus tässä kokeilussa olisi varmasti ohi, sillä ei ollut varmaa tietoa palaisiko hän enää kotiin asumaan.

Halusin kuitenkin toteuttaa myös loppuhaastattelut, sillä uskoin niiden antavan työlle arvokasta tietoa. Käytin kummankin henkilön haastattelussa samaa runkoa, jossa käytin teemahaastattelulle tunnustamaista vapaata keskustelua valituista aiheista. Tavoitteenani oli saada tietoa siitä, miten haastateltavat eri näkökulmista näkisivät naapuriaputoiminnan käytännössä toteutuvan ja miten Nappi Naapuria viestintävälineenä voitaisiin vielä kehittää. Iinan kanssa teimme loppuhaastattelun 21.3 ja Tuulan kanssa 26.3. Sekä alku- että loppuhaastattelut litteroin analysointia varten. Nämä haastattelurungot löytyvät liitteinä tämän työn lopusta. Vapaaehtoisella teetetty alkuhaastattelurunko on liitteenä 1a ja ikääntyneen läheisen alkuhaastattelurunko 1b. Kummassakin haastattelussa käytetty loppuhaastattelurunko on liitteenä 2.

4.4 Riskit ja eettisyys

Jo opinnäytetyöprosessin alussa pohdin tulevaan työhöni ja tutkimukseeni liittyviä riskitekijöitä. Ihmisten toimintaa kehittäessä ja tutkiessa eteen voi tulla monia omasta toiminnasta riippumattomia esteitä tai yllätyksellisiä tilanteita. Päätin tehdä SWOT-analyysin, jonka nelikenttämenetelmää käytin havainnollistamaan prosessin sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia sekä ulkoisia mahdollisuuksia että uhkia. SWOT-analyysi on kehitetty 1920-luvulla Yhdysvalloissa alun perin vertailemaan yritysten vahvuuksia. Se luo kokonaiskuvan, joka koostuu ennalta tautoistetuista toimintaympäristön analyysistä. Ensin sen tarkoitus on siis analysoida toimintaa, jonka jälkeen sen avulla voi tuottaa uusia toimintasuunnitelmia. (Vuorinen 2013, 64.) Tämä taulukossa 2. esittelemäni analyysi auttoi minua suunnittelemaan, selvittämään ja ennakoimaan opinnäytetyöprosessin etenemistä ja toteutumista.

SWOT-ANALYYSI	
VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
○ Aika ⇨ mahdollistaa jatkuvan kehittämisen ○ Luotto omaan osaamiseen	○ Ajankäyttö ⇨ kiire ○ Väärien menetelmien valinta ⇨ väärää tietoa
MAHDOLLISUUDET	UHAT
○ Oikeanlaisten ihmisten tavoittaminen ja sitouttaminen ○ Kokeilun onnistuminen (tilanteen muuttumattomuus)	○ Tehoton viestintä ja tavoittamattomuus ○ Terveystilan heikentyminen ○ Hyväksikäyttöriski

Taulukko 2. SWOT-analyysi

Kuten taulukosta käy ilmi, on ajankäyttö ollut selkeästi tämän opinnäytetyön vahvuuksia sekä heikkouksia. Aika on antanut prosessiin joustoa ja mahdollisuuden edetä omalla painollaan, mutta samalla myös pitkittänyt sitä tuoden lopulta kuvioihin myös kiirettä. Luotto omaan osaamiseen on ollut koko työn ajan kohdillaan, mutta epävarmuus aineistonkeruumenetelmästä ja tutkimusaineiston vastaanemisesta työn tavoitteisiin mietitytti, sillä niiden viime hetken muuttaminen olisi tuonut liian suuria komplikaatioita koko opinnäytetyöprosessille.

Eniten koko prosessissa minua huolettivat ulkoapäin määräytyvät tekijät. Ulkoisena mahdollisuutena pidin sitä, että oikeanlaiset ihmiset kokeiluun löytyvät. Yksi pahimpia pelkojani oli se, että en tavoittaisi kokeiluuni yhtään kiinnostunutta auttajaa. Koin, että jos näin olisi tullut tapahtumaan, tutkimus olisi menettänyt merkityksensä. Toisaalta se olisi tarkoittanut vain toiminnan kehittämistä ja uuden näkökulman ottamista koko ilmiöön. Kokeilun onnistumisen ehtona pidin myös sitä, että tilanne ei muuttuisi radikaalisti. Uhkatekijäksi opinnäytetyöprosessille koin sen, että Riston terveys pettää ja tämä aiheuttaa kokeilun keskeyttämisen. Toinen minua mietityttänyt seikka oli turvallisuus ja se, mitä jos tutkimuksen aikana tai sen jälkeen ilmenee hyväksikäyttöpauksia.

Mietin myös eettisiä kysymyksiä, sillä prosessi liittyi niin vahvasti kokeiluun osallistuneiden ihmisten ympärille. Aineisto tulisi olemaan jossain määrin henkilökohtaista ja siitä voisi nousta ylös yksityiskohtaisiakin seikkoja. Ennen haastatteluja kertosin haastateltavien kanssa mitä pääpiirteittäin tulisin kysymään ja mitä varten. Muistin myös mainita, että haastattelu tulee olemaan luottamuksellinen sekä loppuraporttiin päästessään anonymi, pakko ei ole vastata ja lopetetaan pyydettyäessä. Onneksi kummankin haastateltavan kanssa olimme tavanneet jo ennen haastatteluhetkeä, joten haastattelut sujuivat luontevasti ilman keskeytyksiä sekä he olivat koko kokeilun ajan tietoisia mitä tapahtuu ja missä näitä haastatteluja hyödyntäisin.

Muut eettiset pohdinnat liittyivät Ristoon ja hänen terveydentilaansa. Hänellä oli todettu etenevä muistisairaus, joka asettaisi hänet heikkoon asemaan. Tuula oli kuitenkin alkutapaamisesta lähtien osoittanut olevansa hyvinkin luottavainen ihmisten vilpittömyyteen ja hyvyteen, joten luotin hänen arviointikykyyn isänsä kunnosta ja selviytymisestä uusien ihmisten kanssa.

5 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Lähdin analysoimaan haastatteluja ensin vertailemalla kummankin haastateltavien alkuhaastatteluja keskenään. Olin käyttänyt puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jonka pääotsikoina kummankin haastattelun rungossa toimivat tausta, alkutilanne, ensivaikutelma ja tulevaisuus. Haastattelut siis etenivät saman järjestyksen mukaisesti, mutta ne erosivat kysymysasettelultaan näkökulmasta riippuen. Tässä vertailtiin siis vapaaehtoisen auttajan ja ikääntyvän läheisen näkemyksiä naapurivasta ja Nappi Naapurista. Loppuhaastatteluista käytin kummassakin haastattelutilanteessa samaa runkoa, jonka tarkoitus oli paneutua naapuriapuringin ja Nappi Naapurin kehittämiseen palvelun käyttäjän näkökulmasta. Aineistoni ei ollut kovinkaan laaja, joten tällä keinolla varmistin, että koko aineisto ja siitä saatava tieto tulisivat käyttöön. Käytin analysoinnissa sisällönanalyysia, joka mahdollisti aineistosta esiin nousevien ilmiöiden laajan tarkastelun ja luokittelun. Käytän tässä analysoinnissa jo tässä työssä käytettyjä etunimiä lukukokemuksen helpottamiseksi.

5.1 Tausta ja kokeilu

Tuula lähti etsimään Nappi Naapurista apua isälleen Ristolle syksyllä 2016. He olivat kesällä muuttaneet samaan asuntoon, jotta Risto voisi sairauksistaan huolimatta jatkaa elämää kotona. Tuula toivoi löytävänsä isälleen samanhenkistä seuraa, jotta hänen elämänlaatunsa ja sosiaaliset suhteensa pysyisivät virkeinä. Hän uskoi, että vastaavanlaiset ihmiset ottavat yhteyttä ja löytävät toisensa Napista.

Vapaaehtoisen linan haastattelusta käy ilmi, että hän ilmoitti itsensä hyvinkin spontaanisti mukaan luettuaan Facebook-ilmoituksen kokeilusta. Hän ei asu lokaalisti autettavan naapurina, mutta ei koe matkustamista toiseen kaupunginosaan vaivalloisena. Hän suorittaa opintojaan päiväopintoina ja käy satunnaisesti töissä. Koska opinnot ja työ vievät aikaa vain muutaman kerran viikossa, hänellä oli aikaa sitoutua. Lina kaipasi elämäänsä toimintaa ja on kiinnostunut opintojensa puolesta vanhusten arjesta. Hän motiivinsa oli halu tehdä jotain mistä joku toinenkin saisi yhtä paljon iloa. Taustojensa puolesta kysyntä ja tarjonta kohtaavat heidän kohdallaan, sillä lina on valmis antamaan omaa aikaansa helpottamaan Tuulan ja hänen isänsä arkea. Kokeilulta lina toivoi jonkinlaisen kaverisuhteen muodostumista.

5.2 Naapuriapu

Kaikista haastatteluista kävi ilmi, että lähtökohtaisesti naapuriavulle ja sen ympärille rakentuvasta ringistä on tarvetta, kunhan vain ihmiset ja heidän tarpeensa kohtaavat. Tällaisen toiminnan nähtiin perustuvan selkeästi hyvään tahtoon ja omaan kiinnostuneisuuteen toimia omien tarpeiden täyttämiseksi. Tällä tarkoitettiin sitä, että toiminta olisi vastavuoroista antamisen ja saamisen iloa, jossa päämääränä on yhteinen hyvä. Sekä autettavan että vapaaehtoisen on saatava toiminnasta välitöntä hyötyä ja näin täytettävä sen hetken tarpeet.

Erityisesti vapaaehtoisen kohdalla ajankäytön tulee olla tämän itsensä päätettävissä ja autettavan olevan lokaalisti lähettyvillä. Vapaaehtoinen suosii spontaania toimintaa, johon tarttua kun itsellä on siihen tilaisuus. Linan haastatteluista kävi ilmi, että spontaanisuus esiintyi sekä hyvänä että huono ominaisuutena sitoutumisen suhteen.

Haastattelun lopussa pyytäessäni linaa arvioimaan oman sitoutuneisuuttaan, hän nosti esille oman spontaaniutensa, jonka takia ei voi luvata 100 prosenttista varmuutta olla tavoitettavissa. Hän kertoi myös olevansa huono sopimaan tapaamisia esimerkiksi kuukauden päähän koska ei voi tietää missä silloin mieluiten olisi.

Tämän työn aineisto tuki ajatusta siitä, että naapuriapuringissä on kyse useamman ihmisen kokonaisuudesta, ringistä. Tällöin vastuu toiminnasta jakautuu, joustaa ja toimintamahdollisuudet lisääntyvät. Turvallisuusasiat nousivat esiin etenkin Tuulan loppuhaastattelussa. Hän korosti läheisen tarvetta vanhuksen tukena ja varmistajana, että toiminta on kaikkien osapuolien osalta vastuullista. Lina koki myös tarpeellisenä tässäkin kokeilussa toteutuneen alkutapaamisen, jolloin vastapuolet saavat jonkinlaisen ensivaikutelman ja kosketuksen toisiinsa.

Naapuriapurinki koettiin myös helpommaksi toteuttaa ja osallistua jos siihen olisi olemassa valmis pohja, kuten ryhmächat tai yhteinen kalenteri. Harvakseltaan tehtävä auttamistoiminta ei vaadi palkaksi muuta kuin hyvän mielen, mutta jos se on pitkäjänteistä ja sitovampaa, katsottiin korvaus tarpeelliseksi. Korvauksen ei tarvitse olla suoraan rahallinen vaan esimerkiksi vaihdanta katsottiin sopivaksi.

5.3 Nappi Naapuri

Molempien haastateltavien ajatukset Nappi Naapurin suhteen olivat myös yhteneviä. Ideaa pidettiin loistavana, mutta se ehdottomasti vaatisi lisää käyttäjiä, jotta palvelun kiinnostavuus ja aktiivisuus lisääntyisivät. Käyttöliittymän he kokivat mielekkääksi käyttää. Joidenkin asioiden suhteen siitä toivottiin yksinkertaisempaa kuten esimerkiksi viestien näkymisen listana puhekuplien sijaan. Mobiilisovelluksen he kumpikin näkivät lisäävän saavutettavuutta, mielenkiintoa ja spontaaniutta tarttua mielenkiintoisiin viesteihin silloin kuin itselle parhaiten sopii. Tuula totesi loppuhaastattelussa Facebookin kierrätysryhmien vetoavan ihmisiin paikallisesti ja nopealla hyötymisellä. Samaa helpoutta hän toivoi Nappi Naapuriin ja uskoi mobiilisovelluksen mahdollistavan tämän.

Kummatkin haastateltavat kokivat, että Nappi Naapurin kautta tapahtuva toiminta ja kohtaaminen perustuvat vapaaehtoisuuteen. Haastatteluista käy ilmi, että linan ko-

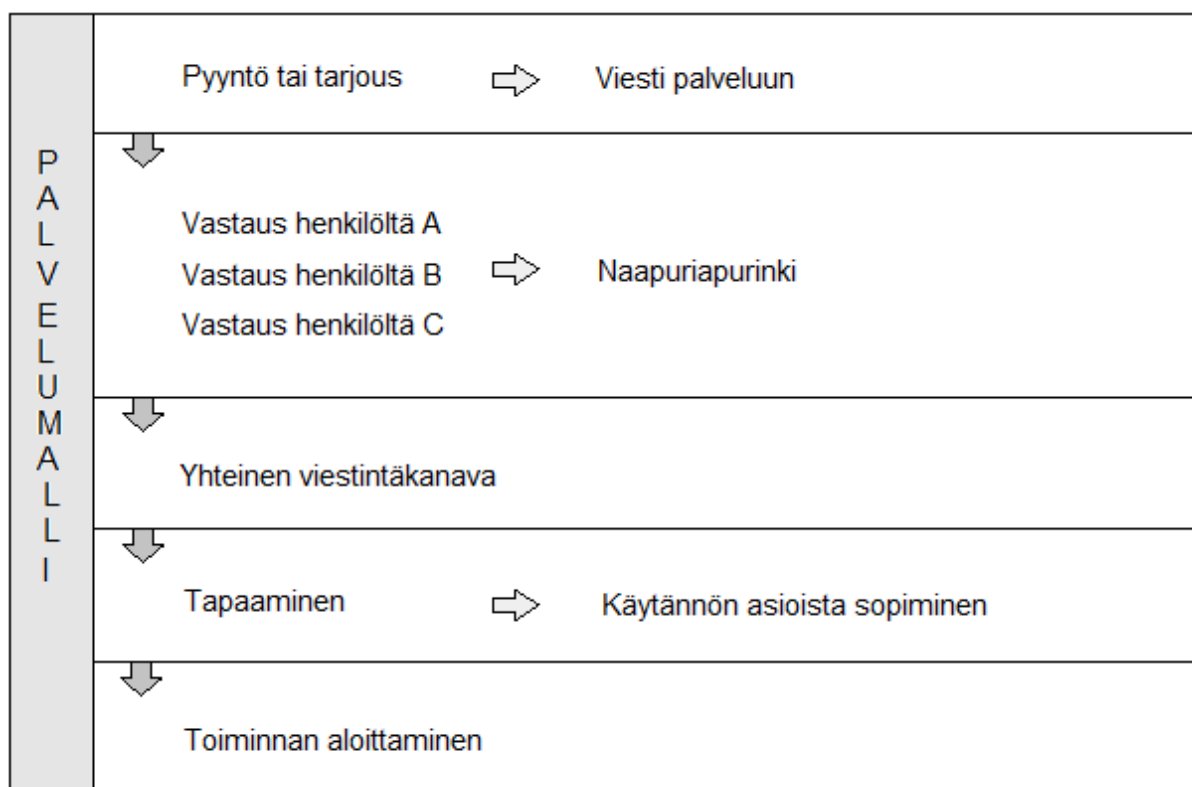
kemukset vapaaehtoistoiminnasta perustuvat pitkälle oman pääoman hankkimiseen, kun Tuula taas mainitsi vapaaehtoistoiminnan ja Nappi Naapurin olevan systeemi, joka vastaa hänen tarpeisiinsa muiden käyttäjien yhtenevien tarpeiden mukaan. Mielestäni tässä oli havaittavissa selkeä näkökulmaero sen suhteen onko avun pyytäjän vai tarjoajan roolissa.

lina piti pankkitunnuksilla rekisteröitymistä palveluun luotaantyöntävältä, mutta Facebook-profiilin yhdistämisestä hän piti luotettavuuden lisääjänä. Hän myös kertoi, että Facebook-profiilista saisi tunteen, että muut käyttäjät ovat ”oikeita ihmisiä”. Tuula piti myös ajatuksesta tutustua muiden käyttäjien profiileihin ennakkoon, jos ne olisivat yhteydessä Facebookiin. Hän perusteli sen sillä, että Nappi Naapurin tarkoitus ei ole jakaa henkilökohtaista tietoa niin kuin Facebookissa, vaan huomio pysyisi itse asiassa.

Haastateltavat olivat kuulleet itse Nappi Naapurista ensimmäisen kerran Facebookin kautta, joten kokivat sen myös luontevammaksi markkinointikanavaksi palvelulle. lina piti myös ajatuksesta paperisista flayereista ja julisteista, joita jokainen voisi jättää esimerkiksi kahviloihin. Tuula näki kaupan ilmoitustaulun potentiaalisena. Hän uskoi, että kaikenlaiselle mainonnalle on kohderyhmänsä vaikka digitaalinen viestintä onkin lisääntynyt huomasti.

5.4 Naapuriavun mallintaminen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Nappi Naapuriin uusi palvelumalli, joka tarjoaisi käyttäjille helpon tavan etsiä naapureita avuksi itselleen tai apua tarvitsevalle läheiselleen. Tämän työn aineiston perusteella pystyin luomaan mallin, joka antaa rungon sille miten naapuriapurinki organisoitaisiin osallistujien kesken. Taulukossa 3. olen visuaalisesti havainnollistanut tämän palvelumallin muodostumista naapurustossa.

Taulukko 3. Palvelumalli.

Palvelumalli lähtee rakentumaan tarpeen ympärille, joka voi olla avunpyyntö tai tarjous. Tällöin henkilö jättää viestin palveluun avuntarvitsijan osoitteen sijainnin kohdalle, jotta lähellä olevat henkilöt voivat tarttua siihen. Viestiin vastataan sen omaan keskusteluketjuun, jonne kiinnostuneet auttajat voivat ilmoittaa olevansa mukana. Ihanteellisessa tilanteessa kiinnostuneita on useampi, jolloin heistä muodostuu apurinki. Yhteinen kommunikointi ja viestintä on tärkeää, jotta sama informaatio tavoittaa jokaisen ajankohtaisesti. Siksi esimerkiksi Nappi Naapurin ryhmächat-ominaisuus olisi tarpeellinen ja välttämätön. Jos autettavalla on säännöllisesti toistuvia tarpeita, olisi tätä varten hyvä olla olemassa myös yhteinen kalenteri. Tämän työn kokeilussa selvisi, että vapaaehtoisten ja autettavan on hyvä kohdata ennen varsinaisen yhteisen toiminnan aloittamista. Tämä voi olla esimerkiksi kevyt kyläily autettavan kotona, jolloin kaikki vapaaehtoiset, autettava ja hänen läheisensä ovat paikalla. Tämä on myös hyvä hetki sopia käytännön asioista, toiminnan sisällöstä, ajankohdista ja muista mahdollisista erikoishuomioista. Uskoakseni toisten kohtaaminen ennakkoon lisää sitoutuneisuutta, koska näin syntyy myös eräänlaista ryhmäpainetta olla luottamuksen arvoinen toimija. Tapaamisen jälkeen yhteinen toiminta on helppo aloittaa, koska henkilöt ovat autettavalle tuttuja.

Tämä malli on rakennettu tämän työn aineiston perusteelta, eikä sitä ole kokeiltu käytännössä. Toimivuutta ei siis voida taata ennen konkreettista kokeilua ja sen jälkeistä kehittämistä. Tärkeintä mallin toimivuudelle olisi Nappi Naapurin riittävän laaja käyttäjistö sekä näkyvä viestintä. Pohdin seuraavassa kappaleessa miten koko Nappi Naapurin toimintaa tulisi kehittää, jotta sen sisälle voisi alkaa rakentamaan tämän kaltaisia spesifimpiä malleja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tärkein tässä työstä tehty johtopäätös on se, että naapuriapuringin kaltainen toiminta ei toteuta itseään, jos Nappi Naapurin käyttäjämäärät eivät lisäännä. Ilman kartalla tapahtuvaa aktiivista toimintaa, se näyttäytyy satunnaisille kävijöille tyhjältä ja mielenkiinnottomalta. Myöskään periaate lähinaapurista ei ota toteutuakseen, jos ensimmäinen viestikupla itsestä on useamman kilometrin päässä. Tämän ilmiön kääntöpuolella on toki saada nämä satunnaiset käyttäjät itse aktivoitumaan ja jättämään oman viestinsä kartalle. Tällä hetkellä viestit Nappi Naapurissa näyttäytyisivät jakautuvan tasan pyyntöjen ja tarjousta kanssa, joten vaikea sanoa kumpaan käyttäjän on helpompi tarttua. Tosin tämän työn haastatteluista selvisi, että kummallakin osapuolella on oltava määrätietoinen tarve ja mahdollisuus välittömään hyötyyn, jotta toimintaa todella syntyisi. Välitön hyöty on myös yhteydessä viestien ajankohtaisuuteen.

Tätä välittömän hyödyn ideologiaa vahvistaisi Nappi Naapurista kehitettävä mobiilisovellus, joka olisi heti käyttäjän saatavilla. Mobiilisovelluksen nähtiin heti lisäävän kiinnostusta palvelua kohtaan. Haastateltavat uskoivat, että he tulisivat selaamaan Napin mobiilisovellusta päivittäin periaatteella ”mitä seuraavaksi”. Tämä vahvistaa Anneli Pohjolan (2015) määritelmiä nykyihmisen uusyhteisöllisestä spontaanista käyttäytymisestä, joka ei ole vaadi sitoutumista aikaan ja paikkaan. Myös vapaaehtoistoiminnan muuttuminen itsekkäämmäksi pätkätyöksi osoittautui todeksi tämän suppeahkon kokeilun myötä. Iinan haastatteluista oli selkeästi havaittavissa sitoutumattomuutta pitkäjänteiseen toimintaa, sillä se veisi vapauden valita omasta ajankäytöstä. Iinan haastattelut tukivat myös aikaisempaa käsitystäni vuodenaikojen vaikutuksesta ihmisten aktiivisuuteen. Iina perusteli omaa passiivisuuttaan sillä, että kesäl-

lä hänellä olisi paljon omia menoja, mutta syksyllä hän voisi miettiä vapaaehtoistoimintaa uudelleen. Milloin ihmisillä on aikaa muille, jos jatkuvasti on joku etappi, jonka yli odottaa?

6.1 Tavoitteiden toteutuminen ja toiminnan kehittäminen

Työn tavoitteena oli selvittää miten naapurit voisivat toimia apuna ikääntyvän itsenäisen asumisen tukemisessa. Opinnäytetyössäni ryhdyin rakentamaan konkreettisesti ideaa naapuriapuringistä käytäntöön. Itse prosessi oli pitkä, eikä se toteuttanut itseään odotusten mukaisesti. Naapuriapurinki jäi sellaisenaan toteuttamatta, sillä Tuulan sanoin apu linasta tuli Ristolle liian myöhään. Jos lina olisi löytynyt kokeiluun mukaan aikaisemmin, olisivat he luultavasti ehtineet tapaamaan toiminnan naapuriavun tarkoituksen merkeissä. Nyt Ristolta ei enää löytynyt voimia tutustua uuteen ihmiseen.

Nyt tämän työn toteuttamasta kokeilusta tuli hyvinkin suppea, eikä sen perusteella voi lähteä yleistämään juuri mitään. Tätä kokeilua voisi kutsua alkuselvittelyksi, joka tiedusteli onko naapuriapuringille tarvetta ylipäänsä. Lähtökohdat kokeilun onnistumiselle oli hyvät, mutta yllättävät muuttajat vaikuttivat prosessin kulkuun. Tosin mielestäni koko prosessi kuvaa vaikeutta tavoittaa ja sitouttaa ihmisiä, ja etenkin Nappi Naapurin kautta. Tämä työ antaa myös viitteitä siitä, että naapuriapuringin rakentamisen täytyy olla omaehtoinen tilanne ilman tällaista kokeilemisen leimaa. Tosin Riston ja Tuulan tilanne oli todellinen, sekä Tuula itse oli kirjoittanut viestin Nappi Naapuriin ennen opinnäytetyöprosessiani. Mielenkiintoinen huomio minusta on myös se, että Tuulan viestiin ei ole vastattu vaikka lähettyvillä on monta viestiä, jossa tarjotaan apua ja seuraa arkipäiviin. Kuka siis vastaa ja kenelle, jotta nämä yhtenevät tarpeet kohtaavat?

Vaikka ilmeni, että tarve naapuri on todellinen ja vanhusten hyvinvointi on ajankohdainen haaste, mallintamaani naapuriapurinkiä ei voi alkaa kehitellä seuraavalle tasolle ennen käyttäjämäärien lisääntymistä. Tämä työ vastasi tilaajan tarpeisiin vahvistamalla Nappi Naapuri -palvelun tarpeellisuutta ihmisten välisenä verkostoitumiskanavana ja selvittämällä naapuriapuringin tarpeellisuutta ja toimivuutta. Tilaaja pystyy hyödyntämään naapuriapuringin mallintamista muihinkin kohderyhmiin kuin iäkkäisiin. Sama malli sopii hyvin esimerkiksi lastenhoito- tai koiranulkoilutusringin muodos-

tamiseen. Muutkin kuin tilaaja voivat hyötyä tästä työstä. Tämä työ on selvittänyt ja tiivistänyt ajankohtaisia trendejä ja muutoksia, jotka vaikuttavat nykyihmisen elämässä. Nämä muutokset, kuten digitalisaatiota, ikääntyminen ja sitoutumattomuus, täytyy nähdä haasteiden sijaan mahdollisuuksina, joiden ympärille voidaan luoda jotain täysin uutta.

7 POHDINTA

Jo ideatasolta lähtiessä tämä opinnäytetyö sisälsi paljon ennakko-oletuksia siitä, miten asiat yhteiskunnassamme ovat, ja miten ne vaikuttavat naapurustososiaalisuuteen, yhteisöllisyyteen, yksinäisyyteen ja ikäihmisiin. Suomessa ja etenkin pääkaupunkiseudulla asuu paljon ihmisiä, jotka eivät tunne naapureitaan. Tämä johtuu usein siitä, että ihmiset muuttavat paljon paikasta toiseen, joten tutustumine uusiin naapureihin jää. Sosiaalisia kontakteja jaksetaan ylläpitää vaan lähimmäisiin ja omaan hyvinvointiin kiinnitetään enemmän huomiota erilaisin kehon- ja mielenhuollon keinoin. Tieto- ja viestintäteknologia korvaavat nyt jo monia fyysisiä ja sosiaalisia kontakteja ja esimerkiksi kokonaisia työpaikkoja. Mitä tapahtuu niille, jotka jäävät työ- tai koulu- paikkojen ulkopuolelle, asuvat kaukana perheestään tai eläköityvät yksin?

Nappi Naapuri vastaa mielestäni jo nyt yhteiskunnan haasteisiin hyvinvoinnin lisääjänä. Sähköisenä joukkoalustana se on kaikkien saavutettavissa ja mahdollistaa jokaiselle tasavertaisen mahdollisuuden tutustua lähellä oleviin ihmisiin sellaisena kuin on. Arkipäiväiset kohtaamiset muiden ihmisten kanssa kasvattavat sosiaalista hyvinvointiamme. Kullakin meistä on omat tarpeemme ja motivaatiot toimia, olivat ne sitten itsekkäitä tai eivät. Nappi Naapuri mahdollistaa kanavan kohdata ilman ennakkoluuloja. Tämän työn haastatteluista ilmeni, että tutustuminen omiin naapureihin antaa myös itselle mahdollisuuden ja rohkeuden pyytää apua silloin kuin sitä tarvitsee.

Tässä työssä kehittäminäni naapuriapurinki ei ottanut onnistuakseen odotusten mukaisesti näiden kuukausien aikana. Olen moneen otteeseen miettinyt, mitä olisin voinut tehdä toisin koko prosessin kannalta, ja oliko valitsemani menetelmät oikeat. Pysyin alkuperäisessä suunnitelmassa, vaikka hetkittäin alkoi näyttää siltä, että esimer-

kiksi haastateltavia ei ole. Se, että lina suostui kokeiluun mukaan ikään kuin ajoissa, mahdollisti minun opinnäytetyöni onnistumisen. Toisaalta hän olisi mahdollistanut onnistumisen myös, jos Riston terveys olisi pysynyt ennallaan. Useamman henkilön rinkiä tästä ei selvästi silti olisi saanut. Jos lina ja Risto olisivat pystyneet tapaamaan edes muutaman kerran, olisi idea silti toteutunut ja tietoa toimivuudesta olisi saanut eri tavalla kuin nyt. Tein myös tietoisesti ratkaisun siinä, että yritin tavoittaa kiinnostuneita ensin Nappi Naapurin kautta. Tuulan oma viesti palvelussa maksimoi minun mielestäni viestinnälliset mahdollisuudet. Onneksi kuitenkin Facebook -viestintä avusti työni etenemisessä. Nappi Naapurin toivottiinkin tämän kokeilun yhteydessä yhdistyvän enemmän Facebookin kanssa, koska ”kaikki ihmiset ovat siellä”. Linan ja Tuulan haastattelut mahdollistivat tälle työlle asetetut tavoitteet ja koko opinnäytteen valmistumisen. Jos kokeilu ei olisi toteutunut suunnitellulla tavalla, olisin halunnut kääntää kaiken toisinpäin ja lähteä selvittämään tarkemmin mikseivät ihmiset ole valmiita auttamaan.

Tämän työn tekeminen aiheutti minulle turhautuneisuutta. Prosessi oli pitkä, mutta ennen kaikkea opettavainen. Minun oli aluksi vaikea käsittää sitä, miksei kukaan halunnut auttaa, ei Ristoa eikä minua. Sitten tajusin katsoa peiliin ja miettiä omaa ”kii-reellisyyttäni”. Facebook -viestin sadat tykkäykset ja kannustavat kommentit kertovat mielestäni siitä, että olemme yhä hyviä ja ajattelevaisia ihmisiä, niin kauan kunnes toiminta ei koske meitä itseämme. Olemme valmiita tarttumaan toimeen sitten, kun on syksy, tai valmistumme, muutto on ohi, lapset tehty tai oikeastaan vasta sitten kun jäämme eläkkeelle. Odotamme parempaa hetkeä, vaikka se on tässä. Riston ja Tuulan tapaus opetti minulle, että elämä on arvaamatonta.

Kun tein loppuhaastattelun Tuulan kanssa, oli Risto jo päässyt sairaalasta kotiin. Tuula pitää isästään huolta ja tarjoaa hänelle mahdollisuuden asua kotona ja pysyä kiinni sosiaalisessa elämässä. Jokaisen vanhuksen tai apua tarvitsevan kohdalla asiat eivät ole näin hyvin. Aika näyttää mitä tulee tapahtumaan ja kuinka vahvoiksi tässä työssä esitetyt muutokset juurtuvat yhteiskuntaamme.

LÄHTEET

- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Anttonen, Anneli 2011. Hoivan sosiaaliset merkitykset. Teoksessa Kotiranta, Tuija, Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 135- 151.
- Eräsaari, Leena 2011. Julkisten palvelujen muutokset yksinäisyyden aiheuttajina. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 31-58.
- Forss, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Grönlund, Henrietta & Falk, Hanna 2016. Kolmas sektori ja yksinäisyyden vähentäminen. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus. 253–272.
- Harju, Aaro 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 58-82.
- Hautamäki, Antti 2005. Johdanto. Teoksessa Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, -Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (toim.) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 7-13.
- Hautamäki, Antti, Leppänen, Juha, Mokka, Roope & Neuvonen, Aleksi 2017. Uuden ajan työ ja toimeentulo. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/uuden-ajan-tyo-ja-toimeentulo/#esipuhe-katse-kuopasta-ylos-mahdollisuuksiin>. Viitattu 5.4.17.
- Heiskanen, Tarja 2011. 150 puhelinnumeroa, mutta ei ketään, kenelle soittaa. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–96.
- Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa 2011. Modernin ajan yksinäisyys. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–30.
- Hiilamo, Heikki 2011. Yksin asuvien kokemuksia masennuksesta toipumisessa. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 97–110.
- Hyyppä, Markku T. 2005. Me-hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kainulainen, Sakari 2016. Yksinäisen elämänlaatu. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus. 114–125.
- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kari, Matti 2011. Yksinäisenä verkossa. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 157- 165.

- Karisto, Antti 2003. Pelottava kaupunki. Teoksessa Kopomaa, Timo (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä. Helsinki: Palmenia-kustannus. 67–81.
- Korkiamäki, Riikka, Nylund, Marianne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene 2008. Yhteisösosaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Korkiamäki, Riikka, Nylund, Marianne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (Toim.) Yhteisöt ja sosaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-Kustannus. 9-20.
- Kotiranta, Tuija, Haaki, Raili & Niemi Petteri 2011. Sosiaalisuus ja sosiaalinen hyvinvointi. Teoksessa Kotiranta, Tuija, Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 241-248.
- Lagerspetz, Eerik 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 79–105.
- Liikkanen, Mirja 2009. Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Melkas, Tuula 2009. Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus. 21-48.
- Metsämuuronen, Jari 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. Helsinki: Methelp.
- Möller, Antti & Penttilä, Inari 2011. Yhteisöt onnellisuuden perustana. Teoksessa Ylikahri, Ville (toim.) 2011. Onnellisuustalous. Helsinki: Vihreä sivistysliitto ry, 87–10.
- Möttönen, Sakari 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa Ruuskanen, Petri (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus. 112–135.
- Nevalainen, Vesa 2009. Yksinäisyys. Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki: Edita.
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 13–38.
- Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 288–313.
- Pohjola, Pasi, Aalto-Kallio, Mervi, Englund, Kristel, Heikkinen, Hanne, Koivisto, Juha, Korhonen, Satu, Lyytikäinen, Merja, Peränen, Niina, Pitkänen, Niina & Virtanen, Kati 2014. Kohti avointa kehittämistä – matkaoppaana Innokylä! Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.
- Pohjola, Anneli 2015. Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä. Teoksessa Väyrynen, Sanna, Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.) Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Tallinna: United Press Global, 15–34.
- Puohiniemi, Martti 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Espoo: Limor.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 23.3.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3.html.

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 27.3.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.
- Saari, Juho 2011. Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 33–78.
- Saaristo, Liisa 2011. Vanhusten yksinäisyys. Teoksessa Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus, 131–140.
- Salonen, Kari 2011. Sosiaalinen näkökulma vanhuudessa. Teoksessa Kotiranta, Tuija, Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 152–168.
- Saukkonen, Pasi 2013. Kolmas sektori – vanha ja uusi. Kansalaisyhteiskunta 1, 6-31. Viitattu 21.3.2017. <https://asiakas.kotisivukone.com/files/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2013-1/ky2013-1artsaukkonen.pdf>.
- Selkälä, Arto 2011. Yhteiskunnallisten hallintamekanismien tiedostaminen henkilökohtaisen onnellisuuden ehtona. Teoksessa Ylikahri, Ville (toim.) 2011. Onnellisuus. Helsinki: Vihreä sivistysliitto ry, 101–110.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvoori, Johanna 2005. Johdanto. Teoksessa Tiittula, Liisa & Ruusuvoori, Johanna (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Tuomela, Raimo & Mäkelä, Pekka 2011. Sosiaalinen toiminta. Teoksessa Kotiranta, Tuija, Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 87- 112.
- Tuomi, Ilkka 2005. Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, -Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (toim.) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 132–162.
- Turunen, Saija, Hoppania, Hanna-Kaisa, Luhtamäki, Minna, Nenonen, Tellervo & Tuomaala, Vaula 2010. Ihmisiä ja kaupunkiluontoa. Tutkimus pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvoinnista. Helsinki: SOCCA.
- Vanhapiha, Elina, Tiilikainen, Taneli, Veikkolainen, Arsi, Tolvanen, Pirita, Kuokka, Nelli & Lindman, Jukka 2013. Yhdistykset toteuttamassa itseään - ja palvelemissa yhteiskuntaa. Handbook. Kolmas lähde. Viitattu 19.4.2017. <https://www.innokyla.fi/documents/859508/c2df804f-1d9d-4761-b385-0fedbacd385f>.
- Vuorinen, Tero 2013. Strategiakirja. 20 työkalua. Helsinki: Talentum.
- Väyrynen, Eija 2003. Väestön ikääntyminen. Haaste ja mahdollisuus teknologian ennakoinnille ja innovaatioille. Vihma. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö.
- Yhteismaa ry., 2016. Viitattu 12.1.2017. <http://yhteismaa.fi/>.

LIITTEET

Liite 1a. Alkuhaastattelurunko

TAUSTA

- Ikä
- Asuinpaikka
- Elämäntilanne (opiskelija/kokopäivätyö/työtön/eläkeläinen yms.)

ALKUTILANNE

- Mistä kuulit tästä kokeilusta?
 - Oletko käyttänyt itse Nappi Naapurina? Mihin, miten?
 - Soveltuuko se mielestäsi tällaiseen naapuriaputoimintaan?
- Mikä sinut sai kiinnostumaan?
- Mitä mieltä olet siitä, onko tämän kaltainen toiminta vapaaehtoistyötä?
 - Oletko tehnyt vapaaehtoistyötä ennen?
 - Oletko ollut ennen tekemisissä ikääntyneiden kanssa?
- Mietityttikö sinua jokin seikka erityisesti ennen kokeiluun ryhtymistä? Mikä ja miksi?

ENSIVAIKUTELMA

- Millainen ensivaikutelma sinulle jäi?
- Oliko tämä tapaaminen hyödyllinen?
 - Saitko mielestäsi tarvittavaa tietoa, jäikö joku asia mietityttämään? Jos jäi, mikä?
 - Tuntuuko, että myös sinun mielipiteitäsi kuunneltiin?
 - Mitä mieltä olet siitä, että kokeilussa on mukana myös muita auttajia? Hyötyjä, haittoja? Turvallisuus?

TULEVAISUUS

- Oletko yhä kiinnostunut olemaan mukana kokeilussa?
- Millaisia odotuksia sinulla on?
- Arvioi sitoutuneisuutesi toimintaan?

Liite 1b. Alkuhaastattelurunko

TAUSTA

- Elämäntilanne
- Sosiaaliset suhteet (määrä/laatu)

ALKUTILANNE

- Mistä kuulit Nappi Naapurista?
- Mikä sinut sai jättämään viestin juuri Nappi Naapuriin?
 - Soveltuuko se mielestäsi tällaiseen naapuriaputoimintaan, miksi?
 - Oletko käyttänyt sitä muuhun?
- Mitä mieltä olet siitä, onko tämän kaltainen toiminta vapaaehtoistyötä?

ENSIVAIKUTELMA

- Mietityttikö sinua jokin seikka erityisesti ennen kokeiluun ryhtymistä(viestin jättämistä)? Mikä ja miksi?
- Mitä toiveita tai odotuksia sinulla oli? (ihmiset/toiminta)
- Hyötyjä tai haittoja?
- Muita ajatuksia? (nouseeko esiin esim. turvallisuuskysymykset?)

TULEVAISUUS

- Mitkä seikat motivoivat jatkamaan?
- Arvioi aktiivisuutesi
- Arvioi sitoutuneisuutesi

Liite 2. Loppuhaastattelurunko

KUULUMISET

- Olitteko yhteydessä toisiinne?
- Mitkä fiilikset tästä kokeilusta jäi?
- Aioitko tulevaisuudessa olla mukana vastaavassa toiminnassa? (itse tai jonkun puolesta)

NAPPI NAAPURI

- Onko palvelulle mielestäsi tarvetta?
- Kiinnostavuus, eroavuus muusta mediasta
- Tekninen käyttöliittymä
 - Käyttäjäkokemus
 - Lisää ominaisuuksia?
- Markkinointi, viestintä
 - Miten lisää käyttäjiä?
 - Miten lisää aktiivisuutta?
- Yleisiä kehittämisideoita

KOKEILU/ KEHITTÄMISIDEAT

Miten sinä näkisit, että tällainen naapuriapurinki toimisi?

- Tavoittaminen ja sitouttaminen
 - Miten kynnyistä madallettaisiin?
 - Korvaus työstä
- Tekninen puoli
 - Kuka edustaa ikääntynyttä?
 - Miten viestintä hoidetaan?
 - Ryhmächatti ja yhteinen kalenteri Nappiin?
- Turvallisuus
 - Pankkitunnuksilla rekisteröityminen
 - Pitääkö olla organisaation kouluttama vapaaehtoinen
- Oma kategoria Nappiin
 - Ohjeistus
 - Kampanja?